Ar sizhunieg e brezhoneg

Niv. 709 • 11 a viz Genver 2019

Arzela Abiven 12

Kazetennerez eo bet e TV Breizh.
Hiziv an deiz e kutuilh safron.
Un doare d'en em wriziennañ
er vro ha da ginnig
produioù lipous d'an dud.

REUZ EVIT AR FAMILH YEZIDI

80 devezh a-raok bezañ galvet da vont da di an archerien evit sinañ un tamm paper melestradurel a seblant bout re. Ha koulskoude setu ar pezh a vez bevet abaoe tri miz gant Aram Teloyani hag e familh. Ma ne vefe bet kement a dud, a zilennidi, bodet bemdez dirak ti an archerien, e vefe bet kaset an tad a familh da Jeorjia en-dro. 3

YEZHOÙ NEVEZ ANAVEZET

Peder yezh vroadel a oa e Suis met bremañ e vo peder yezh bihanniver ouzhpenn. En o zouesk an arpitaneg hag ar frankonteg...

2

GWELADENN AN OPAB

D'ar 27 a viz Kerzu e oa bet prezidant Kuzul-rannvro Breizh,o welet tud Ofis publik ar brezhoneg en o burevioù e Roazhon....

4

LEVRIOÙ DA LIAMM

E lise labour-douar Kastellin eo loc'het ar preder tro-dro da stummadurioù BTS war buheziñ an tiriadoù...

11

ya!

Koumanantit Da stumm niverel
ar sizhunieg Ya! (2,5€ ar miz)

Kaset 'vo deoc'h an teuliad PDF, dre bostel, bep meurzh vintin.
Dre dreuzvankañ e vo ar c'houmanantiñ dre ret. Mont e darempred gant :
keit-vimp-bev@wanadoo.fr pe dre al lec'hienn : *keit-vimp-bev.bzh*

ABretoc'h Ekologeloc'h marc'haDmatoc'h

Flandrez

UR GERIADUR KLOK EVIT FLAMANEG-AR-C'HORNÔG

Un diouer a venveg yezhel a oa betek-henn evit flamaneg-ar-c'hornôg, ar yezh flamank a vez kaozeet e norzh Bro-C'hall, e Bro-Veljia hag en ur proviñs ag an Izelvroioù. Abaoe Nedeleg eh eus ur pikol geriadur evit lavaret ar bed a-vremañ. Ur labour a eizh vloaz bet kaset da benn gant flamanegourion a-vihanik dindan renerezh an Institut ar yezh rannvroel flamank

"Dat is een goe nieuwe ! " (Ur c'heloù mat eo !) Setu embannet kentañ geriadur klok flamaneg-ar-c'hornôg, ar yezh flamank komzet e norzh-pellañ Bro-C'hall (kostez Dunkerque). Ur pikol oberenn eo, enni 672 bajenn ha 12 300 añtre mui 5500 tro-lavar. Kinniget eo bet just a-raok Nedeleg e ti ar rannvro "Hauts de France" gant Institut ar Yezh Rannvroel Flamank.

Ur labour eizh bloaz

Betek-henn ne oa ket seurt ostilh yezhel evit ar flamanegourion.
A-boan daou c'heriadurig embannet er bloavezhioù 80' ha 2000 a oa ha ne oant ket evit bastiñ da ezhommoù an nevez-gomzourion. Bremañ e c'hello Yann flamangour kavout an holl c'herioù a vank dezhañ er pikol levr gwer flimflamm.
15 den o deus labouret àrnan, an holl anezhe flamanegourion a-vihanik renet ma oant gant Gant Jean-Paul Couché, anezhañ prezidant an Institut. Ha gerioù nevez

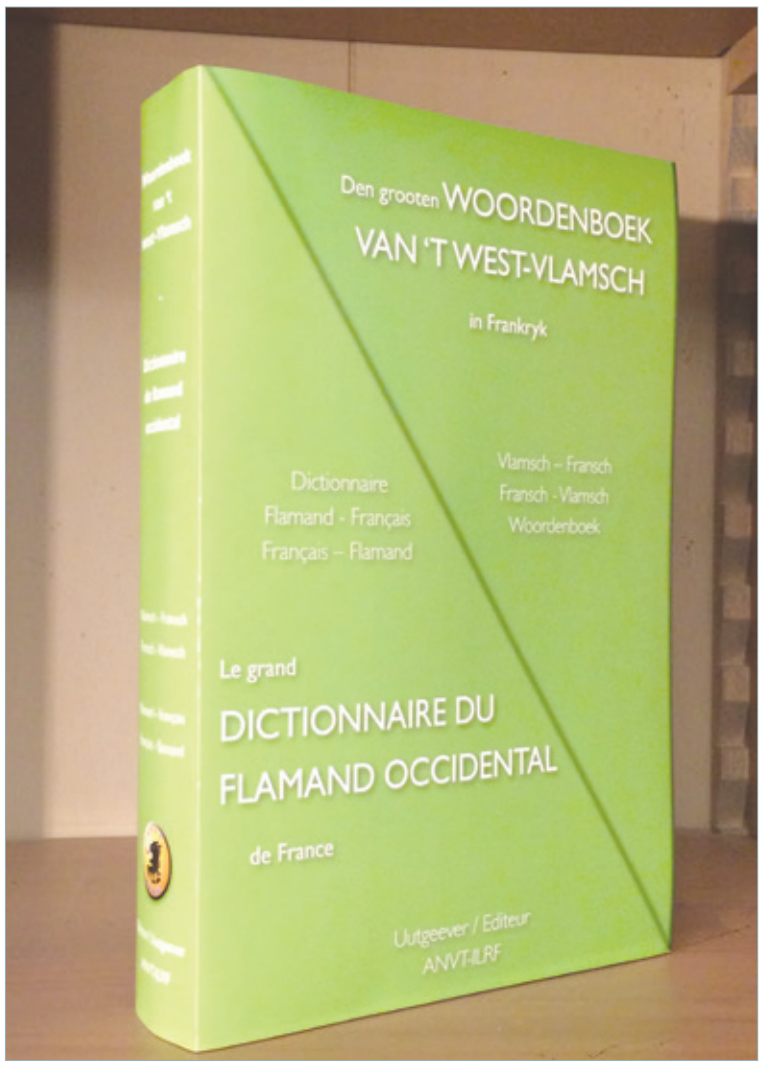

a gaver puilh e-barzh ivez kement ha diskouez e c'hell ar flamaneg lavar traoù ar bed a-vremañ. E-pad eizh vloaz o deus kiet outi en holl àlkent.

Kaozeet e tri stad

N'eo ket flamaneg-ar-c'hornôg ur rannyezh ag an izelvroeg, met ur yezh all.
Hogen ur yezh kar ag ar parlantoù flamank a vez komzet en tu-all ag ar vevenn... betek er Flandrez Zelandez en Izelvroioù. E Bro-Veljia e vez anavezet evel "yezh endogenek". E Bro-C'hall n'he deus tamm statut ebet anat met soutenet e vez an Institut gant ar rannvro "Hauts-de-France " hag he deus votet ur budjed a 78 000€ bep bloaz. En holl e vehe muioc'h evit ur milion a gomzourion hag ur yezh talvoudus eo evit ar re a ya da labourat en tu-all d'an div vevenn.

Teorienn Jean-Marie Comitti

E proviñs ar Flandez Zelandez n'eo ket anavezet evel ur yezh diouti hec'h-unan avat, met evel ur rannyezh ag an izelvroeg. Sed amañ ur skouer ouzhpenn a deorienn ar yezhour korsat Jean-Marie Comitti : "ur yezh he deus un tad yezh hag ur vamm bobl". Yezhoù zo (evel an italianeg hag ar c'horseg) o deus ar memes mamm, latin ar bobl, met un tad disheñvel, ar pobloù a ra gante. Ar bobl italian ag un tu, hag ar bobl gorsat ag an tu-all". Da lavaret eo int tost met n'int ket heñvel ha pep hini he deus he flanedenn dezhi diouzh an douar m'emañ ganet àrni hag ar bobl a ra ganti. Sed un deorienn a c'hell talvezout evit flamaneg-ar-c'hornôg, an afrikaaneg hag an izelvroeg aze.
1000 skouerenn a zo bet embannet ag ar geriadur-mañ hag a goust 37€ met moaien zo da furchal ennañ evit netra àr lec'hienn an Institut* dre m'eo bet lakaet en-linenn.

E Bro-Flandrez eh eus ur garta evit diorren ar yezh ivez : "Ya d'ar Flamaneg ". E miz Gouere eh eus bet sinet gant un 18vet kumun, hini Herzel/Herzeele, mah eus bet staliet panelloù e flamaneg abaoe.

Fabien Lécuyer

* Anvt.org

Suis

AR FRANKONTEG HAG AN ARPITANEG ANAVEZET E SUIS

Peder yezh vroadel a oa e Suis met bremañ e vo peder yezh bihanniver ouzhpenn. En o zouesk an arpitaneg hag ar frankonteg.
E fin miz kerzu int bet anavezet ent-ofisiel o-div gant ar C'huzul Kevreadel, ar pezh a dalvez e vo postet muioc'h a argant evit o saveteiñ hag o c'homzourion o do muioc'h a wirioù yezhel evit ober gante e degouezhioù zo.

Pa oa bet ledanaet galloudoù an Unvaniezh Europa (goude Maastricht pa ne vez ken) eh eus bet lavaret hag adlavaret gant difennourion zo ar yezhoù "rannvro " e rankhe ar stadoù kozh pleginañ dirak youl demokratek an Europa evit a sell ouzh ar gwirioù yezhel. Ha gwir eo !
E pep lec'h eh eus bet gounezet gwirioù nevez gant komzourion ar yezhoù "rannvro ".
E pep lec'h... àr-bouez e Bro-C'hall evel-just !

Setu aze un efed all ag an "nemedenn c'hall " mil-vrudet moarvat !

Setu perak e vez kontet ar frankonteg (ar "Franc-Comtois " e galleg, ar "Frainc-Comtou " e frankonteg) hag an arpitaneg da drefoedach vil ha didalvoud gant ar stad c'hall hag an ensavadurioù lec'hiel.
Ur c'hanour yaouank, Billy Fumey a gan e frankonteg hag en arpitaneg avat*.
Un dornad a gevredigezhioù a zifenn an arpitaneg (bout zo panelloù en arpitaneg e kêrioù zo a Savoa da skouer) met evit a sell ouzh ar frankonteg emañ fall-fall he jeu.

Anavezet evel"yezhoù bihanniver "

E Bro-Suis n'eo ket memes kont.
Ha n'eo ket ar memes sell àr ar yezhoù-se. E kanton Jura e vez kaozeet galleg met ivez frankonteg. Kevredigezhioù a zifenn ar yezh ha strolladoù c'hoariva a ginnig abadennoù e frankonteg.
Evit an arpitaneg e vez kaozeet gant muioc'h a dud dre m'emañ an holl gantonioù gallegour suis (àr-bouez hini ar Jura neuze) en arpitanegva (hag a ya betek ar Val d'Aost en Italia).

Betek-henn n'o doa tamm statud ebet met setu cheñchet penn d'ar vazh : E fin miz kerzu eh eus bet anavezet ent-ofisiel gant ar C'huzul Kevreadel Suis an arpitaneg hag ar frankonteg diàr erbedadenn ar C'huzul Europa (n'emañ ket Bro-Suis en Unvaniezh Europa met emañ ezel ag ar C'huzul Europa).
Ha bremañ setu int lakaet da "yezhoù bihanniver " a Vro-Suis.

3 0 0 0 - 4 0 0 0 frankontegourion

Er Jura e vehe etre 3000 ha 4000 frankontegourion

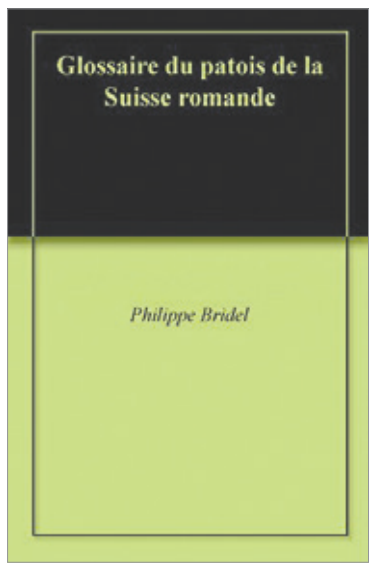

c'hoazh ha bremañ e c'hellint kaout droedoù d'ober gant o yezh e degouezhioù foran zo. Ha kaeroc'h zo.
Bez' e vo postet muioc'h a argant gant ar C'hevread evit raktresoù zo, un "ti ar parlantoù " a vehe àr ar billig ivez.

Abaoe miz Even 2017 e vez kinniget prantadoù tañva a frankonteg d'ar skolidi ar skolioù kentañ derez.
Bremañ e c'hello emsavourion ar frankonteg ledanaat ar c'hinnig.

8 yezh disheñvel

E Bro-Suis eh eus peder yezh "vroadel " (galleg, alamaneg italianeg ha romancheg), teir anezhe a zo "ofisiel " (galleg, alamaneg hag italianeg), hag unan "dam-ofisiel " (ar romancheg).
Ha bremañ eh eus peder yezh "bihanniver" àr ar marc'had : ar yiddisheg (yezh ar yuzevion a greiz ha reter Europa), ar yenisheg (yezh an dermajied/kantreourion a ouenn europat ha n'eo ket a-orin ag India), an arpitaneg hag ar frankonteg.

Eizh yezh disheñvel evit ur vro un tamm brasoc'h evit Breizh (41 000 km² evit ar Suis ha 34 000 km² evit Breizh) neuze.

Fabien Lécuyer

* https://www.facebook.com/pages/category/Artist/Billy-Fumey-261378407253922/

Berr-ha-berr
Miz Kerzu

An taol kalon :

Da luskad ar roz-moc'h hag a zalc'h da vodañ an dud dirak tier-kêr ar vro evit goulenn groñs ma vo pouezet gant ar skignañ louzeier chimik war ar parkoù. Daoust da yenijenn ar goañv e vez muioc'h-mui a dud oc'h en em vodañ evit degas soñj eus ar fed m'eo re gozh an Douar evit ober goap anezhañ. Ra vint klevet e koulz !

An taol penn-bazh :

D'an ARS (Ajañs Rannvro ar Yec'hed) evit bezañ dilemet d'ar 1añ a viz Kerzu takad Kreiz Breizh eus kartenn an troioù-diwall eus noz. Diwar-vremañ e vo kaset ur medesin stag ouzh Brest pe Sant-Brieg, ha neket ouzh Karaez evel ma oa betek-hen. Gwelloc'h e vo d'an dud klañv kaout pasianted neuze ! Ur bazenn ouzhpenn graet gant ar Stad evit diskar ar servijoù publik en ur vro gwallgaset.

Frazenn ar miz :

"An dud zo 'vel bugale na faota ket dezhe bezañ brec'hiet" en deus lâret (e galleg) maer Poullaouen diwar-benn ar gumun nevez savet asambles gant Lokmaria-Berrien hep na vefe aozet sontadeg na votadeg ebet. Pep hini e vod da welet an demokratelezh...

Sifr ar miz :

53 000

an niver a dud o doa lakaet o anv war ur sinadeg lañset e bro Saoz evit ma vo harzet muntrer lapined bro Landreger. Ouzhpenn 122 lapin a zo bet lazhet en ur ober un toullad mizioù.

DS

Kan ar Vartoloded

Diskuliet eo bet anv ar arzourien gentañ a vo e Pempoul evit an 30vet gouel : Goran Bregovic, Idir, Tri Yann, Soviet Suprem, Motivés ! ha Femi Kuti

REUZ C'HOAZH EVIT AR FAMILH YEZIDI

80 devezh a-raok bezañ galvet da vont da di an archerien evit sinañ un tamm paper melestradurel a seblant bout re. Ha koulskoude setu ar pezh a vez bevet abaoe tri miz gant Aram Teloyani hag e familh. Ma ne vefe bet kement a dud, a zilennidi, bodet bemdez dirak ti an archerien, e vefe bet kaset an tad a familh, o chom e Breizh abaoe 4 bloaz hag e Bro-C'hall abaoe 6 vloaz, da Jeorjia en-dro, moarvat.

Tennañ a ra lezennoù Bro-C'hall da reoù Rouantelezh an Tad Ubu. D'ar sadorn 14/12, pa oa tud bodet e prefeti Kemper evit goulenn doareoù deneloc'h d'ober war-dro ar repuidi gant ar prefeti, e oa bet goulennet, evit ar wech kentañ digant Aram, mont e-unan er jandarmiri, daoust d'ar goulenn o doa graet tud ar gevredigezh "Cent pour un toit"a oa gantañ.
Goude un eurvezh, e teue Aram Teloyani, grizilhonet, er-maez dre un nor all, a-dreñv ti an archerien, evit bezañ kaset da aerborzh Brest. Daoust da huchadennoù ar stourmerien eo aet kuit an oto, ha du-se oa bet laosket Aram o c'hortoz, tremenet an nozvezh gantañ, en un ti-archerien all e Brest. D'ar sadorn, hep gallet kimiadiñ ouzh e familh, e oa bet kaset d'an aerborzh ha lakaet er c'harr-nij. Nac'het en doa Aram chom er c'harr-nij-se.
Hag ar c'homandant o lavaret ne gemerfe ket un den a nac'h mont kuit. Ha setu Aram o vont gant ur c'harr-tan betek CRA Roazhon evit bout kaset an devezh war-lerc'h da Bariz e-lec'h ma oa ur c'harr-nij o c'hortoz anezhañ gant 13 Jeorjian all.
E-pad ar mare-se, e oa tud "Cent pour un toit"o tegemer ar familh, ar vamm, o zri faotr... gant an aon e vefent tapet evit mont gant an tad. Nec'het bras e oant holl, o c'houlenn penaos e echufe an traoù. Start ar jeu.

N'eo ket echu

Ha disul goude merenn, da 4e, pellgomzadenn : "Aram zo e ti-gar Roazhon. Barner ar frankizoù en deus lavaret ne oa ket reizh an doare da dapout Aram e Brest. Ha kondaonet ar prefed da baeañ 4000€ evit bezañ chomet hep doujañ ouzh al lezenn."Ur prefed a-enep al lezenn ? Biskoazh kemend all ! Levenez neuze, o welout ar familh bodet asambles.
Met ne oa ket bet peurbadel al levenez : galvet oa bet Diana, gwreg Aram da vont da di an archerien, betek fin miz Genver, bep lun, yaou, gwener. Den ebet ne oar penaos e vo an dazont evit ar familh na pegement a arc'hant a vo dispignet c'hoazh evit un teuliad a zo ken simpl da ziskoulmañ koulskoude, hini ur familh he deus c'hoant da chom e Bro-C'hall da labourat.
An tri bugel a gomz galleg mat. Daou anezho a zo er skol-vamm, unan e CE1. N'eo ket anat kompren e tremenfe darvoudoù mod-se ? Ret eo marteze d'an dud e karg kaout sifroù, diskouez e c'heller skarzhañ tud en desped d'al lezenn a cheñch hervez al lec'h ?
N'o deus ket lazhet, laeret. Deuet int evit kaout amañ repu, labour, hag ur vuhez "evel ar re all", ur vuhez welloc'h, ha nompas bout lazhet.
A-drugarez d'an dud a-youl-vat (100 den bep lun, bep yaou, bep gwener, abaoe tost pemzek devezh e Kemperle, gant 6 dilennad bep taol, o tont eus Kemperle, Rieg, Banaleg, Molan, Bei, An Arhanaou...). Gervel a ra "Cent pour un toit" evit ma vefent niverusoc'h c'hoazh.

BREZHONEG AR VELL-BANER

Ouzhpenn 20 vloaz zo e save Keven ar Fur ur c'heriaoueg brezhonek gouestlet d'ar sport a blije dezhañ kalz, ar vell-baner.

Ugent vloaz goude, da geñver an derbi breizhat etre an daou skipailh a zo e Pro B, Ujap Kemper ha Naoned, zo bet roet ur stumm brav-tre d'ar c'heriaoueg, bet embannet da heul ur c'henlabour etre Produet e Breizh hag Ujap citoyen renet gant Patrik Tudal. 3000 levrig a zo bet moullet, evit an degouezh.

Pelloc'h eget ar sport

Hag hemañ da zisplegañ an diforc'h etre UJAP hag UJAP citoyen. Ur font dastum skoazell eo hemañ diwezhañ, karget da verañ ar pezh a c'hoarvez tro-dro d'ar c'hlub, kaout intruduoù war dachenn ar yec'hed e-liamm gant ospital Kemper, sikour evit gwellaat al live-bevañ gant ur c'henlabour gant CCAS Kemper, pe c'hoazh broudañ ar brezhoneg. «A-bouez eo deomp displegañ d'hor c'hoarierien, saoznegerien evit lod anezho, pelec'h int en em gavet, petra a ya d'ober dibarelezh ar vro."emezañ.
Evit poent o deus kroget da genlabourat gant Diwan Kemper – bugale Diwan o deus kanet ar Bro-gozh dirak ar sal leun-c'houk, 2100 den enni, a-raok loc'hañ gant ar c'hrogad.

Palioù boutin

Gant an UJAP e vez c'hoant lakaat ar basket da vont er-maez eus ar sal Michel Gloaguen, a-dreñv an ti-gar. Laouen eo tud Diwan gant strivoù ti-kêr Kemper da reiñ da holl straedoù kêr plakennoù divyezhek. "Un tamm gant ar spered-se e oan ivez pa 'm eus dibabet un anv brezhonek rik, mell-baner, kentoc'h eget "basket". E broioù all, Serbia, Spagn, Italia, e reont evel-se ivez. Kaoz a vez eus mell-droad, perak ket krediñ ober gant mell-baner ?" eme Keven ar Fur.
A-du e save Malo Bouessel du Bourg gant seurt dibab.

NEDELEG AR VUGALE

Evel bep bloaz e vez aozet gant Ti ar Vro Kemper un devezh abadennoù e brezhoneg evit ar vugale.

Abaoe 3 bloaz dija e vez graet seurt gouel. Warlene e oa deuet Tangi Merien ha Tangi Le Gall-Carre. Ar bloaz-mañ e oa bet pedet strollad Kallag, Marie-Hélène Morvan ha Sylvain Botrel, da ginnig o c'hontadenn Luduennig, deus ar mintin ha goude merenn. War-dro 30 bugel a zo bet, bewech, o vamiñ dirak an daouzek tudenn diskouezet ha buhez eno gant an daou animatour a oar, tro ha tro, kanañ, seniñ, dañsal, c'hoari gant o mouezh.
War-dro un eurvezh en deus selaouet ar vugale hag o zud a-raok kaout kouignoù – lod an eured – rak dimeziñ a ra Luduennig gant merc'h ar Roue, goude bezañ profet dezhi ur vag a c'hell mont war zouar kenkoulz ha war vor. Ha setu penaos eo deuet ur Breizhad da vezañ roue Bro-C'hall, hervez ur gontadenn bet embannet a-drugarez da Ber-Jakez Helias hag embannet tre betek Rusia.
Digoust e oa an abadennoù, profet gant Ti ar Vro Kemper, kelaouet m'eo bet an holl vugale betek Kore, Plogastell, Douarnenez, Fouesnan...
Goude e oa c'hoazh ur film, « Heidi », kinniget d'ar re vrasañ. Klozet eo bet an devezh gant ur merenn-vihan.

LABOUSED RAMZEL MADAGASKAR

Al laboused-olifanted aet da get hiziv an deiz o deus adtapet o zitl a gampion ar bed laboused pounnerañ.

A drugarez d' ur studiadenn nevez embannet er gelc'h-gelaouenn Royal Society Open Science e titron ar struskañvaled-se o favioù olifant ur spesad evned ramzel ag Aostralia, Dromomis stirtomi e anv, en doa laeret o zitl dezho. N'eo ket dizoladenn ur c'horf-eskern nevez en deus roet tro dezho d'adkavout o statud a laboused pounnerañ o vezañ morse kerzhet war an Douar. Met dielfennañ en-dro kantadoù a fosiloù strewet er bed a-bezh o deus roet tu da dresañ en-dro gwezenn lign ar familh vras-se.

James Hanford ha Samuel Turvey eus ensavadur zoologiezh Londrez o doa implijet hentennoù modernañ

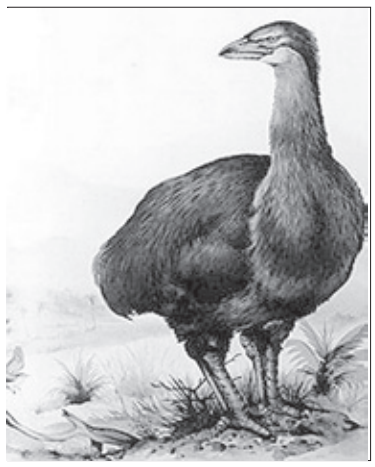

ar morfoniezh 3D evit studiañ en-dro ar glasidigezh. Da gentañ e oa bet rannet al laboused-olifanted e 14 spesad strollet e-barzh daou c'henad*. Met e gwirionez ne vefe nemet pevar spesad laboused-olifanted a yafe d'ober tri genad : Mulleornis (modestus), Aepyornis (hildebrandti ha maximus) ha Vorombe (titan) o anvioù.

Ar Vorombe

Donedigezh war-wel an trede genad "vorombe"(*lapous bras*) a ro tro d'adwelout pouez etre al laboused a ya d'hen ober. Brasjedet eo da 650 kg (hag 800 kg evit ar re bounnerañ), da lavarout eo ur c'hant kilo bennak muioc'h eget e genderv ag Aostralia. Se zo peder gwech muioc'h eget ur struskañval a-vremañ. Laboused zo a oa tri metrad uhelder dezho zoken.

Evel ar spesadoù all a laboused-olifanted e oa an evned skoanet* o divaskell dic'houest da nijal. Eskern o favioù oa peder gwech fetisoc'h eget re ar struskañval a-vremañ. Redek a raent un tammmig marteze met dleout a raent kerzhout dre vras hag en un doare pounner a-walc'h , evel an olifanted o deus roet o anv dezho. O ramzegezh oa un anadenn liammet moarvat d'o enezelezh... ar spesadoù bihan zo techet da vrasaat hag ar re vihan da vihanaat.

O vioù a c'helle tizhout un dalc'had eus 8 da 9 litrad. Se zo kalz muioc'h eget ar vioù dinosaored anavezet. Evel ma vezont kavet niverus er memes-lec'h e soñj d'an enklaskerien en em strolle al laboused-se da vare an dozviñ da nebeutañ.

Lazhadeget gant mab-den

Ar geotdebrien-se n'o doa ket preizherien nemet an den. Labourioù embannet nevez zo a ro da soñjal e oant war roll meuzioù annezidi Madagaskar ouzhpenn 10 000 vloaz zo. Ar merkoù adkavet war eskern zo a rofe tu da zizarbenn* ag 8 000 vloaz donedigezh mab-den en enezenn-se. An dud-se en em vage hervez doare gant o vioù ivez. Tammoù kogenn zo bet kavet en tachadoù bet annezet gant tud. An arbennigourien a soñj dezho e oa bet skoet al laboused-olifanted war un dro gant ar preizhañ, ar chenchamañtoù endro degaset gant mab-den (trevadoù war douaroù losket) hag an hin. Sur eo hogozik e veze degouezhet c'hoazh gant laboused-olifanted 1 000 vloaz zo ha marteze kalz divezzhatoc'h , da lavarout eo, d'an XVIIe, ma vez kredet ar pezh zo skrivet e skridoù Etienne de Flacourt, gouarnour Madagaskar dindan Loeiz XIV. Menegiñ a ra enno bezañs ul lapous bras-tre war an enezenn-se.

PLB

gwezenn al lign : *arbre généalogique*
genad : *genre*
skoanañ : *atrophier*
dalc'had : *Volume*
dizarbenn : *repousser*

CHANG'E-4

Sina he deus c'hoant d'ergerzhout tu kuzh al Loar. Razh ar pezh he deus Sina kaset da vat betek-henn oa bet kaset da vat dija gant an Amerikaned, ar Rusianed hag an Europeaniz peurgetken. Padal ma teu Sina a-benn da seveniñ an taol-kaer-se e vo ar wech kentañ hag e vo un dra bennak nevez. Tu kuzh al Loar zo ul lec'h galen* hag er-maez tizh ar gwagennoù douarel..

Erruet eo Chang'e-4 war c'horre al loar. Gallout a raio ergerzhiñ tu kuzh al loar, ul lec'h dianav. Ar gwrezioù zo betek-re hag an diforc'hioù-gwrez spontus. Sont ebet na rover-ergerzhout ebet n'o doa loaret morse war tu kuzh al loar betek-henn. Ar poltredoù kentañ oa bet tapet gant ar Soviedourien e 1959 hepken. Ne vez ket gouezet kalz a dra diwar-benn tu kuzh al loar. E-doug an nozvezh loarel a bad 14 devezh douarel e ya ar gwrezioù war zigresk betek -173°C hag e-doug an devezh loarel par da 14 devezh douarel ivez e yeont war greskaat betek 127°C. Al loar a ra un dro war hec'h-unan ken buan ha ma tro en-dro d'an Douar (war-dro 28 deiz) . Setu perak e tiskouez atav ar memes tu deomp. Stanket ar pellgehentiñ gant an Douar abalamour da du gwelus al loar. Evit brizhwelaat an diaezamant-se he deus kaset Sina ul loarell da viz Mae diwezhañ en amestez en-dro d'al loar en doare da eilañ an urzhioù hag an titouroù eskemmet etre an Douar hag ar rover Ret e vo dezhi heñchañ an eil kefridi neuze. Kaset he doa Sina ur rover ergerzhout. Ar

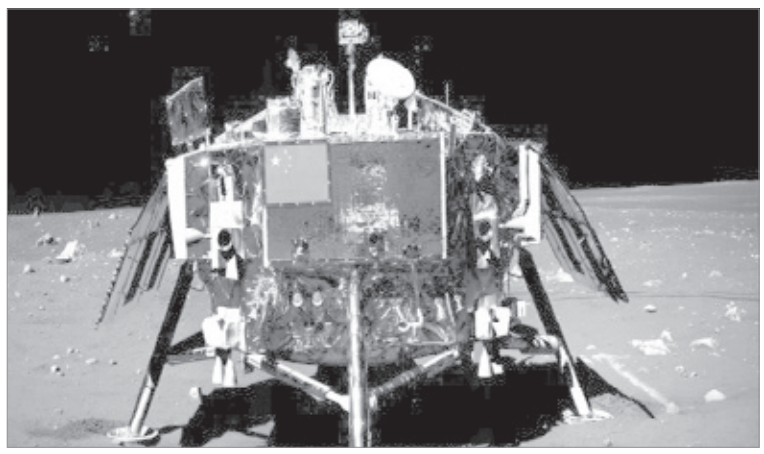

c'harbed, Chang'e-4 e anv oa bet bannet gant ur fuzeenn"Longue Marche"3B adalek bannva Xichang e mervent Sina. Goude e krogo da studiañ an darn-se eus al loar a chom difurch ha seveniñ arnodadennoù skiantel ma n'eus gwallzarvoud ebet evel-just. Ret e vo dezhañ kas da benn studiadennoù diwar-benn izeldalmoù*skingomz, pourvezioù kailh, gounit tomatez ha plant all hervez mediaoù Sina. Dav e vo da Chang'e-4 ergerzhout un tachad eus penn-ahel ar su, diazad Aitken a vez graet anezhañ.

Ur programm uhelek

Tu kuzh al loar a ya d'ober un arsellva a zoare eus an hollved e goudor ar gwagennoù douarel met studiañ an hollved diwar an tu-se n'eo ket pal kentañ Sina. C'hoant he deus da gaout he zitouroù dezhi hec'h-unan evit prientiñ he c'hefridioù da zont, gwellaat hec'h ijinennoù ha klask an tachadoù dedennusañ da gorvoiñ gant palioù skiantel ha mengleuziañ diouzh ma vez. Ar vro a reno war ar bed vo ar vro a vo gouest da sevel bonoù-ezdouarat hag ober war o zro hervez Sina. Kredo ar Soviedourien hag an Amerikaned e oa 40 vloaz zo. An eil gwech eo e kas Sina un ijinenn d'ergerzhout gorre al loar goude Yutu "konifl Jade"e 2013. Mont en-dro he doa graet e-kerzh 31 miz memestra. Beijing a rakwel dija bannañ Chang'e-5 a-benn bloaz evit dastum standilhonoù ha degas anezho war an Douar. Postal a ra Sina miliardoù euro en he frogramm egorel, renet gant allu. Kas a ra loarelloù en amestez eviti hec'h-unan (arselliñ an douar, pellgehentiñ, reizhiad douarlec'hiañ* Beidou) pe evit broioù all. Spi he deus ivez kas ur robot war Meurzh ha egoraerien war al Loar. Beijing he deus diskuliet ur patrom eus he savlec'h egor kentañ a zlefe bezañ kentstrollet war-dro 2022 ha kemer plas Savlec'h Egor Etrebroadel (ISS) a vo war e leve e 2024.

PLB

galen : *hostile*
orosennadur : *relief*
turumellek : *escarpé*
eilañ : *relayer*
Karbed : *Véhicule*
izeldalmoù skingomz : *basse fréquence radio*
diazad : *bassin*

GWELADENN AN OPAB

D'ar 27 a viz Kerzu e oa bet prezidant Kuzul-rannvro Breizh, Loig Chesnais-Girard o welet tud Ofis publik ar brezhoneg en o burevioù e Roazhon.

Evit e zegemer e oa Lena Louarn, prezidantez an Ofis publik, Fulup Jakez rener an OPAB hag ul lodenn eus ar skipailh. Gallet en deus ar prezidant eskemm gant tud an OPAB ha gwelet pegen liesseurt eo tachennoù obererezh ar framm. Unan eus ar re bouezusañ anezho a chom lakaat skolioù pe klasoù divyezhek da zigeriñ e pep lec'h e Breizh hag en tri hentad.

Raktresoù

Da-heul disoc'hoù an enklask sokioyezhoniel nevez embannet gant TMO Ouest diwar c'houlenn ar Rannvro ez eo kadarnaet ez eo stummañ yezherien nevez unan eus an traoù pouezusañ zo d'ober. Bloavezh sintezenn ar gomz hag hini krouidigezh ur servij teknologiezhioù nevez e vo ivez 2019 en OPAB. Labouret e vo evel-se da glask disteraat ar frailh niverel zo etre hor yezh hag ar saozneg pe ar galleg.

Ha labour boas

Hag evel-just e talc'h an OPAB da sikour degadoù a strollegezhioù d'ober gant ar brezhoneg, e talc'h d'ober war-dro ar panellerezh war bord hentoù ar vro, da vagañ diazoù KerOfis, TermOfis ha Meurgorf, da studiañ e pep keñver penaos ec'h emdro implij ar yezh. Labourioù "boas" eo met gant ur goulenn hag a ya war greskiñ. Ken e vefe brav gallout lakaat ar skipailh da greskiñ.

Yezh

PRIZ "AES DA LENN" E BREIZH

Daou vloaz zo e oa bet eus ar priz kentañ. Kregiñ a reer en-dro gant ur c'houlzad priziañ. 8 levr a zo war ar renk ha 37 levraoueg a voto evit al levr a blij dezho ar muiañ.

8 levr a zo bet dalc'het evit mont war ar renk*. Digor e vo ar votadeg d'al lenerien o tarempredi ar 37 levraoueg**. D'ar 15 a viz Du e voe bodet o renerien e Karnag evit reiñ lañs d'ar c'houlzad.

*Al levrioù :

-Parade, les éléphants peints de Jaipur, gant Carole Saturno, luc'hskeudennoù gant Charles Fréger, Les Grandes Personnes, 2017.

-Steven Spielberg, filmer avec des yeux d'enfants, gant Vincent Baticle ha Yoann Bomal, Editions à dos d'âne, 2018

.

-L'invitation, Evelyne Simar, Weyrich embannadurioù, 2017

-Mon père, ma mère et Sheila, Eric Romand, Stock, 2017.

-Leur séparation, Sophie Lemp, Embannadurioù Allary, 2017.

-Birthday girl, H. Murakami, skeudennoù gant Kat Menschik, troidigezh gant Hélène Morita, Embannadurioù Belfond, 2017.

-Journal d'un enfant de la lune, Joris Chamblain, skeudennoù gant Anne-Lise Nalin, Kennes Embannadurioù, 2017

-Petits portraits de très grandes personnes, Barbara Constantine, Calmann-Lévy, 2017

**Al levraouegoù :

-E Aodoù-an-Arvor : Broons, Loudia.

-En Il-ha-Gwilen : Acigné, Betton, Bourgbarré, Châteaubourg, Fougèra, Laillé, Maxent, Monterfil, Orgères, Pont-Péan, Redon, Renac, Saint-Didier, Saint-Erblon, Saint-Thurial, Sixt-sur-Aff, Treffendel.

-E Penn-ar-Bed : Douarnenez, Landerne, Ar Releg-Kerhuon, Lesneven, Plabenneg, Plonevez-ar-Faou, Sant-Varzhin-war-ar-maez, Kastell-Paol.

-Er Mor-Bihan : Allaire, An Alre, Baod, Karnag, Muzilleg, Pondi, Kistreberzh, Rieux, Sene, Sulniag.

Sevenadur

AMZER

Daou vloaz zo e voe paouezet gant kazetenn ledenez Kraozon, ar "Buzhug". Daou vloaz goude zo bet roet lañs d'unan all, "Amzer", diazezet war ar memes doare ober, digoust, paeet gant ar bruderezh a vo lakaet gant ar stalioù, o tont er-maez bep miz, o lakaat war wel ar pezh a vez graet el ledenez.

Dindan daou vloaz zo bet kemmet traoù, astennet ar gumuniezh kumunioù. Daoust dezhi bezañ staliet atav e ZA Kerdanvez, e Kraozon, zo bet degemeret 3 gumun ouzhpenn er raktres, ar Faou, Roznoen ha Pont-ar-Veuzenn. E-pad an amzer-se ivez eo en em soñjet Violaine Andrieux war ar pezh a felle dezhi ober. Krouet he deus he SARL e miz Gwengolo diwezhañ, "P'ty papiers", tutaet ur vignonez, Charlotte Cany evit mont da welet ar stalioù. Embannet zo bet an niverenn 0, tennet 7000 skouerenn anezhi war mekanikoù ti Cloitre e Sant Tonan. "Bewech e vo moullet 7000 skouerenn, e liv, dezhi ur vent 20x20, ha dasparzhet war an holl gumunioù, er gourmarc'hadoù, er stalioù ispisiri ha bara, war-dro 170-200 lec'h en holl.

E derou 2019.

Goude un niverenn 0 a zo bet degemeret mat emañ Violaine Andrieux o peurlipat an niverenn gentañ. Hi eo a skrivo, dreist-holl, sikouret ma vo hervez an degouezh. War ar niverenn gentañ e vo rentet kont eus labour arzel ur gevredigezh. Bez' e vo ivez ur rekipe keginañ, ur pennad war plant ar vro, unan all war ur c'here o vont a gêr da gêr. "C'hoant em eus kinnig tud ar vro-mañ da dud ar vro."emezi. Talvoudekaat ar pezh a vez graet er vro, bezañ test eus energiezh ur vro... Bep miz e vo un niverenn a seurt-se ha dindan 6 miz emañ o soñj gwelet sklaeroc'h er mont-en-dro. "Laouen e seblant an dud bezañ. Plijet eo an tiez-kêr e vefe meneget digoust ar pezh a dremen en o bro. Gwelet e vo."emezi. Ma vez graet ken brav degemer d'ar gazetenn ha ma zo bet graet d'an niverenn 0 e c'hell Violaine Andrieux mousc'hoarzhin laouen.

Labour skolidi

LENN GWERLEDAN 8/11

Al lenn goullonderet

Un ti gant treustoù. Ar glasvez en deus kresket kalz abaoe ma'z eo bet goullonderet al lenn.

Perak ez eus treustoù e-barzh an ti-se?

An dud pa'z int aet kuit n'o deus ket bet amzer da dapout an treustoù. Pignet e oa an dour re vuan. Ret e oa d'an dud a oa o chom en ti-se mont kuit buan. Lezet o deus an treustoù war o lerc'h. Pa'z eo aet an dud kuit o deus klasket tapout tout ar pezh o deus gallet tapout diwar an tier : an doenn mein-glas zo aet kuit; ar c'hoadaj war an doenn zo aet kuit. Tro an dorioù graet gant mein-benerezh zo aet kuit. An dud o deus kaset an doenn, ar c'hoad hag ar mogerioù ganto evit sevel un ti all un tammig pelloc'h.

Ar Blavezh

Ar Blavezh zo ur stêr 150 km hirder. E eienenn zo e Boulvriag e kreisteiz Gwengamp. Treuziñ a ra ar Blavezh lenn Gwerledan. Gwelet e vez gwele ar stêr e foñs al lenn. Kanol Naoned-Brest a heuilh ar Blavezh etre Gwareg ha Pondi. War-lerc'h ez a ar Blavezh war-zu an Oriant. Eno en em daol er meurvor Atlantel.

Skluz ha ti-skluz Tregnanton e foñs al lenn.

Pennadoù tennet eus Taboulin « Lenn Gwerledan », gant Skol ar Galon Sakr, Mêl-Karaez, TES Ti-Embann ar Skolioù - tes@ac-rennes.fr - 0972344183 - www.tes.bzh

GANT FRILOUZ

GERIOÙ-KROAZ

k481 — gant J.-F. Peden

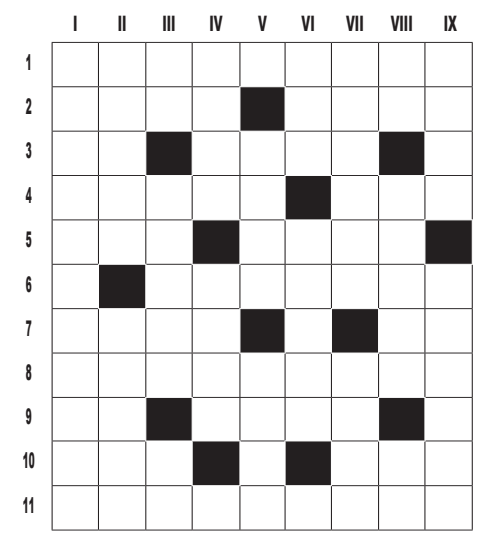

A-BLAEN :
- 1. Dezhañ e vez kaset al lizher.
- 2. Kaoc'h kezeg. D'ar 15 a viz Du war an deiziadur.
- 3. Oa ar Wenediz. Kordenn da stagañ ul loen.
- 4. Niver pegementiñ devezh fin ar brezel pevarzek. Da zebriñ ar soubenn, da ledañ priraz eg all.
- 5. Amzer yen. N'eo ket dous an hini a zo evel-se.
- 6. Kalz brasoc'h int eget an dud ordinal.
- 7. Loen diezel e gorf. Rannig nac'h.
- 8. Uheladur gwrez ar c'horf (pa vezer klañv).
- 9. Penn ha dibenn an taerder. Pelloc'h eget "-mañ"ha "-se".
- 10. Aerborzh nevez Brest a zo bet awenet digant ar pesk-mor-se. Tachenn c'hoari bouloù.
- 11. Rannadur e meur a lodenn ingal.

A-SONN :
- I. Karr-tan Peugeot a-raok ar 403 (tri ger).
- II. Koad du, hini an ebenenn. Digeriñ prenestroù an ti.
- III. Produ a laka an toaz da sevel. Micher Mermoz, Saint-Exupéry hag all. Dibennger anv ar yezhoù.
- IV. Enno ivez. Stêr eus Liger Atlantel a dremen dre Sulieg ha Chapel-Erzh.
- V. Paper officiel ganedigezh, marvidigezh. Penn-da-benn.
- VI. Kêr an depech evit meur a hini. Reiñ un anv a rin.
- VII. Prientet evel avaloù-douar nevez. Mat eo hini an den yac'h.
- VIII. E hag al. Unan eus an orinier. Arme.
- IX. D'ar 4 a viz Gwengolo war an deiziadur, evel Berin. Ur davañjer eo ivez.

SUDOKU ..... live etre

					1			9
			2	8	6			
	2	7	9	5			4	
6		4						7
	3			1			2	
9						5		8
	7			2	5	4	6	
			7	6	8			
5			1					

Diskoulmoù

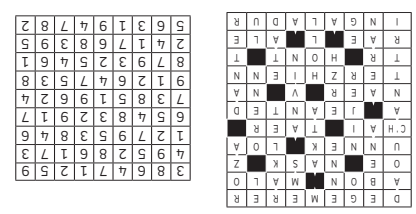

DA LENN .....

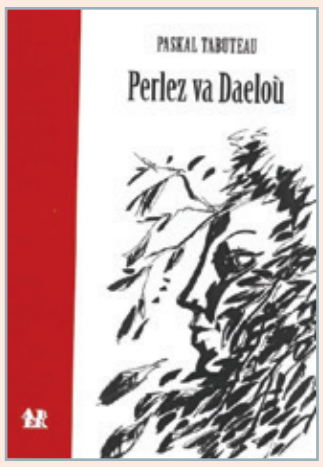

PERLEZ VA DAELOÙ

Gant Paskal Tabuteau

106 p. ; embannet gant Aber ; 11€

Un dastumad barzhonegoù eo, savet e korf an dek vloaz tremenet, rannet e teir lodenn, koll, harlu ha dasorc'h.

Dindan an tri istitl-se ur barzhoneg verr, skrivet gant barzhed a-bouez dezhañ, Roparz Hemon, Xavier Grall, Anjela Duval. Ne vezer ket evit mirout a soñjal eo liammet gant e istor dezhañ e-unan pa ouzer eo distroet da Vreizh, d'an Oriant, goude ur prantad "harlu"er reter.
Adkavet e vez doare ober ar barzh : labouret tre, goveliet e vez pep barzhoneg, pep poz, gant klotennoù dibenn alies pa n'eo ket gant klotennoù diabarzh. Troet-kenañ eo gant al lennegezhioù keltiek kozh pa n'eo ket gant an doueoniezh hag ar prederouriezh alaman, ar vitologiezh gresian...
Liesseurt eo an temoù (ar lizher, erc'h an Intel...) hag an doareoù (Lae marv Deirdre, Pêr ha Naig he bodig faezh, gant Yann ar Foantan) ha plijout a raio ar barzhonegoù-mañ d'ar re a zo uhel a-walc'h o live brezhoneg evit kompren ha tañva. Teñval eo an awen, alies-mat, met goude koll hag harlu setu an dasorc'h, leun a bromesaoù.

SKIANTOÙ

Jean-Michel Sanner

PATROMOÙ

Gant kresk galloud an urzhiataer a-vremañ e vez graet war kalz tachennoù skiantel gant patromoù urzhiataerezh evit klask kompren un dra bennaket, pa vefe traoù bihan pe traoù bras. Arbennigourien an hin da skouer a lak da dreiñ patromoù luziet evit diouganañ penaos e troio an traoù. Ha resisoc'h-resisañ e teu da vezañ o sell war an dazont.

Pa vez anv eus dazont mab-den ha n'eo ket eus an hin hepken ez eus bet ijinet ivez patromoù urzhiataerezh gant skiantourien zo. Daou anezhe zo deuet da vezañ brudet a-walc'h.

E 1972 e voe embannet gant klub "Roma" (un aozadur a lakae da labourat asambles skiantourien hag ekonomourien) un drezevell lesanvet "The limit of growth"e saozneg flour pe dezrevell "Meadows". Diazezet e oa ar studiadenn war batrom "World 3"krouet gant ur skipailh skiantourien eus ar MIT ha Donella ha Denis Meadows e penn ar skipailh.

An drezevell a ziskoueze splann e oa echuet da vat mare an tregont vloaz kresk goude an eil brezel, ha dont a rafe marteze ur prantad arvarusoc'h dre ma ne oa ket dihesk danvezioù ar bed evit mab-den. Nevezet e voe ar patrom e 2012 gant ar MIT en-dro ha gant diouganoù heñvel-mik adarre. Hervez ar studiadenn e vefe ar prantad etre 2020 ha 2030 arvarus-kenañ gant ur riskl bras e kouezhfe en e boull ar sistem ekonomikel bedel. Ar studiadenn a glaske kemer e kont faktorioù liesseurt evel kresk ar boblañs vedel, pe mont da get an danvezioù naturel, produadur al labour-douar hag an industriezh, ar saotradur ha kement tra.

Ar patrom "HANDY" zo deuet da vezañ brudet nevez zo dre ar gazetennerien. Simploc'h eo evit ar patrom "World 3" ha n'eo ket ken resis kennebeut. Diazezet eo war ur patrom preizhoù-preizhataerien hag un nebeud kevatalennoù matematik tennet eus bed ar vevoniourien. Ar preizhataer eo mab-den, ar preizhoù zo an danvezioù naturel. Doareoù disheñvel aozadur ar gevredigezh denel ha skouerioù tennet eus sevenadurioù aet da get eo tres pennañ ha dedennus-bras ar patrom-se.

E gerioù berr, seul zigevataloc'h eo aozadur ar gevredigezh, seul washoc'h e tro an traoù.

Er patrom "World 3" e krog poblañs mab-den da zigreskiñ adalek ar bloavezhioù 2020-2030 dre ar mank a zanvezioù, ar saotradur, tommadur an hin, goude bezañ tizhet tro-dro 8 miliard den.

Denis Meadows e Moskow. Ebrel 2007

Ur souezhadenn vras eo koulskoudaeamerzout n'eo ket bet akemeret e kont ar studiadenn-se e-barzh rakweladoù an ONU. Hervez an ONU e vefe tizhet ur boblañs 11 miliard a dud e 2100... Biskoazh kement all, evit an ONU, pep tra vo diskoulmet dre burzhud an araokadenn skiantel, ha mat pell zo... Bloavezh mat !

Patrom urzhiataerezh : *modèle informatique*

FENT

- Gourvezet e vezomp pa vezez en da sav, hag en hor sav omp pa vezez gourvezet. Piv omp ? Da dreid !

- Perak n'o deus ket ar yer bronnoù ?
  Peogwir n'o deus ket ar c'hilheien daouarn.

- E ti ar medisin :
  - Perak e vez flaer ganin ?
  - Hag en em walc'hiñ ho peus graet un dro bennak ?
  - Ya, ya, met da betra servij ? Miz war-lerc'h e teu flaer en-dro !
  - Edo ar c'helenner o reiñ ar priziadennoù en-dro.
  - Gant an tamm labour-mañ, emezañ d'unan, 'vijes bet da gaout trizek. Gwelloc'h eo bet ganin lakaat daouzek, abalamour d'ar wallchañs.

- Penaos 'oa marvet ar C'habiten Krog (hini « Troioù-kaer Peter Pan ») ?
  O skrabañ e dal.

- Ul Leonad ouzh e wreg
  - Dousig, kae 'ta da lakaat da vantell.
  - Ac'hanta ! D'an ti-debriñ e kasi ac'hanon ?
  - Ket ! Da lazhañ an tommerezh ez in.

- En em gavet e oa al laer e ti ul Leonad.
  - Petra emaoc'h o klaask ?
  - Arc'hant, eme egile.
  - Brav ! Klask a rin ganeoc'h !

- Ur skolajiad ouzh e gelenner saozneg :
  - Petra a dalvez « I dont't know » e saozneg ?
  - N'ouzon ket.
  - Ma... Kudenn ebet. Gant unan bennak all e c'houlennin.

SINEMA

Jean-Claude Le Ruyet

UN AFER FAMILH

Un film sevenet gant : Hirokazu Kore-eda (2018)

Lily Franky, Sakura Andô, Mayu Matsuoka (2e01).

Pa vez deroet ar maout bep bloaz e festival Cannes, ne sav ket an holl akord atav gant choaz ar juri. Met evit ar film-mañ e kan pep unan meuleudi da Hirokazu Kore-eda, e sevener.

An titl, nawazh, ne zedenn ket kalz ar speredoù : aferioù familh a gaver atav ha pep den a anav e re. Ne seblante ket boud aze enta nemed traoù ordinel, anavet dija gant an holl dre skiant-prenet.

Perak d'an dud neuze roiñ amzer da voned da weled istor ur familh arall, pa vezont skuizh gant o re dija ? Evit kavout, e turmudoù o nesañ, alc'hwezioù da gompren penaos ez aont war-raok o-unan, marse. Met pelloc'h, kalz pelloc'h ez a ar film-mañ just a-walc'h : emañ ar familh-mañ unan nad eo ket ordinel tamm ebet.

Er bannlev-sen a d/Tokyo e vev ur vamm-gozh gwenn he blev. Tro-dro dezhi tud yaouankoc'h : an tad, e vaouez, ur grennardez hag ur paotrig. Buan a-walc'h e komprenomp nend eo ket gwall binvidig ar familh. Diskoueziñ a ra ar vamm-gozh boud an hini a bourchas ar muiañ a argant, gant he fañsion. Un tad peskataer diouzh e c'hoant, ur vamm hag a labour en un embregenn propaat-dilhad : ne vez ket karget fonnabl o yalc'h gante ! Setu perak marse en deus diskouezet an tad d'e baotrig penaos laerezh. Ha deuet hennañ da voud ur mailh evit degas d'ar gêr ar pezh a c'houlenn pep unan. Kudenn ebet : an traoù a vez kavet er stalioù ne aparchont ket da zen ebet c'hoazh, setu aze filozofiezh an tad. Adal ma ne vo ket kaset ar marc'hadour d'ober freuzstal gant ar laeroñsoù-se, n'eus dañjer ebet.

Gant ar vuhez-se e ya pep unan trankilig gant e bemdez. Evit ar grennardez, hi he deus kavet labour en un ti kloz lec'h ma ro plijadur da baotred ambazh. Hag evit ar paotrig, ned a ket d'ar skol, rag "graet eo ar skol evit ar re na c'hellont ket deskiñ er gêr", gouez d'e dad atav. Pep unan, war a seblant, en deus kavet e lec'h er skipailh, hag eüruz a-walc'h e tiskouezont boud holl. Treiñ a ra an traoù a-vestu adal an deiz ma tegemeront er gêr ur verc'hig, Yuri he anv, kazi-abandonet gant he zud, ha gwallgaset gante ouzhpenn-se. Yuri an hini eo, en desped dezhi, a lakao an traoù da darzhañ hag ar sekredoù da voud anavezet. Rag e pep familh e vez kuzhet sekredoù, pep unan henn goui. Ha sekredoù zo er familh-mañ, ouzhpenn unan zoken.

Un istor fromuz eo, filmet speredeg gant Hirokazu Kore-eda. Ez-ordinel e talc'h ar familhoù gant ar liammoù a gerentiezh, liammoù ar gwad. Pa gaver ouzhpenn liammoù ar c'halonoù, e ta ar familhoù da voud gwir neizhioù lec'h ma c'hell pep unan kaout an tommder na gav ket atav er-maez. Met penaos e tro an traoù pa ne gaver ket liamm ebet a denn diouzh ar gerentiezh ? Daoust ha trawalc'h eo gant liammoù a garantez evit reiñ e lod a eürusted da bep unan ?

Setu aze atersoù ar sevener. Ha diouzhtu-kaer e stoker diouzh ar voral. Diouzhtu-kaer e stoker diouzh ar melestradur ha diouzh sistem frammet ar gevredigezh. Gant ar gevredigezh, he reolennoù strizh, he c'hargidi, kargidi komprenuz Met dalc'het ivez gant o micher, gant o c'hredennoù.

Ar pezh a ziskouez ar film zo ivez e an nerzh a verv e askre ar re yaouankañ. Dre m'emañ Yuri re yaouank evit lakaat an traoù da cheñch, n'eus nemedthec'h inosanted a c'hell c'hoari. Met evit ar paotrig n'eo ket ur sort. Santoud a ra amsklaerder ar familh-se, ha deuet c'hoant dezhañ arrest gant he jeu ha lâret : trawalc'h, ne c'hoarian ket ken...

RBG Radio Bro Gwened

Selaouit ar pennad-mañ war Radio Bro-Gwened. Bep gwener da 7e45 hag adskignet da 5e da noz. Pe dre an internet war www.radiobreizh.bzh : radio bro gwened > sinema

KARR-BOUTIN PEMPOULL *gant Herve Gouedard*

Tuet a-walc'h ez on da soñjal ez eo bet ar c'harr-dre-dan gwashañ ijinadenn an XX.vet kantved.
E feur va meno ez eo ar wetur ul loen marlonk en deus ezhomm, hag ezhomm bras, evit ober berzh, eus danvezioù krai, eus gremmoù kondon, eus douaroù-gounit.
Ouzhpenn se, ar c'harr-dre-dan ne ra nemet difesoniñ an douar gant digloradurioù euzhus : sellit ouzh ar gourhentoù, ouzh ar parkvaoù divent, ouzh an takadoù kenwerzh, ouzh an treuzforzherioù divalav. Ha ret e vefe komz ouzhpenn, evit klokaat an daolenn, eus saotradur an aer hag an dour. Trawalc'h.
Evidon-me ez eo keal ar c'harr-dre-dan hiniennel un diboelladenn, tra muioc'h. Ur pec'hed a-enep ar skiant-vat hag a gousto ker deomp, koulz pe zivezzhat.
Setu perak e vevan hep oto abaoe un dek vloaz bennak bremañ.
C'hoantaat a ran koulskoude, gwech ha gwech all, mont da welet penaos e tremen an traoù e lec'h-all :
n'eus ket gwelloc'h kelennadurezh da vab-den eget gwelet e nesañ o vevañ, e-giz ma lavare an hini all.

Pa sav ennon an debron beajiñ e kemeran ar c'harr-boutin a gas da Bempoull.
Evit mont eus Sant-Brieg da Bempoull n'eus nemet un 30 kilometr bennak, da lavaret eo 2 eurvezh gant ar c'harr-boutin.
Arabat bezañ broudet gant ar mall en em gavout e penn ar veaj a-raok bout loc'het, evel m'eo ar c'hiz bremañ.
Karr-boutin Pempoull a gemer e amzer hag a ya war-raok war e bouezig, a vourc'hadenn da vourc'hadenn, gant kas ouzh an hentoù darempredet hag ouzh an "hentoù-tizh". Chom a ra a-sav, alies-mat, e kreiz ar maezioù, e penn un hent hag a gas d'ur pennkêr diamen bennak, da sammañ unan hag a c'hortoz anezhañ dindan ur c'houdorenn brenn.
Me, em c'hoazez war va azezenn, am bez goar, bep tro, da arvestiñ ouzh ar gweledva ha da sellet gant bam hag evezh ouzh ar c'horn-bro hep bezañ taget gant terzhienn Yann vlenier, uhel e bouez-gwad ha krizet e dal a-dreñv e rod-stur. Va emgavioù am eus war an hent.
Emgavioù bet merket ganin abaoe bloavezhioù hep gouzout dare da zen, emgavioù na c'hwitfen warno evit mad ebet : ur chapel bet adkempennet n'eus ket pell zo hag en em ziskouez en he yaouankiz diroufenn war skramm inizi Sant-Ke, un ti kozh e dalbenn greunvaen hag e stalafioù ruz, n'eus nemedon o c'houzout e c'hellfen bevañ eürus ennañ, dizamant-kaer e-keñver brud ha pinvidigezh, un taol-lagad war dec'h war un dister a borzh-mor morzet e latar tev un endervezh a viz Du, tarchadoù melen ar balan war ur c'hleuz n'eus mui warnañ, a-hend-all, nemet un dervenn gozh digavandenn, un ti bet un ostaleri gwechall, en ur c'hroazhent....
Ha kant tra all a davin warno dre elevez, rak an holl draoù-se a zo din, ha din-me hepken, ha bezet droukplijet neb a garo.
Darn eus an emgavioù-se a zo dic'hortoz, anat deoc'h : penaos gouzout en a-raok, piv a raio kavandenn din e-pad ar veaj ?
Piv a savo er c'harr-boutin d'an arsav kentañ ?
Pelec'h e tiskenno ar pezh maouez lard-tev-se ?
Betek pelec'h ez aio an den yaouank e selloù rinvedet ouzh e smartfonn ?
Daoust hag-eñ e pigno, e Kastelaodren, evel ar wech divezzhañ, paotr kozh e varv hir, bet marc'hadour traoù kozh, em boa komzet gantañ ur wech pe ziv ?
Ur santad anavezet mat en em sil ennon, hini al levenez ganet diwar ur meni breudeuriezh gant va c'henveajourien peuzdianav.

Ya. Un dra dinec'hus eo evidon gouzout e c'hellan, pa fell din, mont betek Pempoull gant ar c'harr-boutin.

Gant an Ti'bus e zeer eus Sant-Brieg da b/Pempoull.

Penaos e "Ya !"ar bed

An abadenn radio-mañ a vez kinniget gant Arvorig FM. Bep gwener noz, da 7e, e vez lennet danevelloù Goulc'han Kervella. ***A-benn ar Gwener 21 a viz Kerzu e vo lennet gant Goulc'han Kervella an danevell a gavit war ar bajenn-mañ : "Distro d'ar vro"****Adskignet e vo "Penaos e "Ya !"ar bed": D'ar Sadorn da 4e30 gm ; d'ar Sul, da 11e30 mintin. Ha d'ar Meurzh da 6e45 mintin.*
pe: Podkastoù war lec'hienn arvorigfm.com

Priz ar Yaouankiz : 15 vloaz dija !

Setu ur gronikenn lennegel o kontañ kaoz eus ar 150 levr a zo bet embannet gant Keit Vimp Bev, lennet gant 1000 bugel bep bloaz, o veskañ a-ratozh ar bloavezhioù etrezo. Kasit ho evezhiadennoù, ho pennadoù muiañ-karet. Skrivagnerien, laoskit ur gerig ivez, evit ma kendalc'hfe al liammoù kreñv a zo ganet etre skrivagnerien kozh ha yaouank tro-dro an avañtur-skrivañ-mañ.

KRISTIAN AR BRAS

Evit Priz ar Vugale zo deuet daou levrig ermaez, "Spont"da gentañ, ha "Pelec'h emañ an Tad Nedeleg ?" da c'houde.
Diaes eo skrivañ ken nebeut a bajennoù ?

Un dra vat eo d'am soñj bezañ roet harzoù, bevennoù, abalamour da frammañ gwelloc'h da istor, c'hwennat ar skrid, en em zizober diouzh ar pezh n'eo ket ret kaout. Dic'harzhañ, dilardañ... Doujañ d'ar reolennoù-se a c'hellz bezañ torr-penn a-wechoù avat. Evit Priz ar Yaouankiz (Kest) da skouer, 'm bije karet kaout ur pemp-c'hwec'h pajennad bennak ouzhpenn evit founnusaat an istor.

Levezonet out bet gant da verc'hed evit skrivañ ?

Ya, anat. Desket 'vez ur bern diganto pa vezont o kreskiñ en da gichen. Ar munudoù dreist-holl.
Lakaomp istor an Tad Nedeleg. Daoust hag-eñ ez eus anezhañ ? Kalz bugale a gav gwelloc'h chom en amzivin e-pad pell a-walc'h. Muioc'h amjestr eo an traoù evit ma soñjer.
Un dra vat eo ivez kaout ijin, lusk ha freskter ar vugale, evel pezh 'm eus bet tro da amprouiñ ar bloaz-mañ, pa oan o sikour bugale CM1-2 da sevel ul levr.
Seurt traoù a rankfer skoazellat ma fell deomp kaout skriverien a-zoare en amzer da zont.

A-fet Priz ar Yaouankiz, plijet-tre e oa bet al liseidi hag ar skolajidi lennet ganto Kest. Bremañ eo deuet da vezañ ar romant, ur "romant audio". Kavet e oa bet un tammig feuls, ha daou bennad a oa kudennek abalamour da deskadurezh seksel ar paotr a oa bet kavet un tamm "re"gant tud zo er juri.
Nac'het 'poa bet o lavarout e oa ur romant deskoni, ha me ne vefe ket bet seurt pennad, ne c'hellfe bezañ tost ouzh buhez ur c'hrennard a-vremañ.
Petra eo da soñj hiziv an deiz war an afer-se ?

Un dra naturel e seblante din bezañ : ur paotr yaouank oc'h en em zigabestrañ tamm-ha-tamm, o kavout e hent a-zastorn dre an diskoachañ hag an dizoleiñ, hag e-touez an dizoloadennoù, hini ar garantez hag ar seks. Kalz, kalz krisoc'h ha kalz huduroc'h a vez gwelet pe lennet – pe bevet – ganto 'm eus aon.

Skrivañ a rez danevelloù dreist-holl, ha tapet 'peus ar maout div wech evit da zanevelloù e Karaez.
Hag-eñ eo abalamour da lennegezh Breizh veur out ken disachet war-zu arzh an danevell kentoc'h evit hini ar romant ?

Ne soñj ket din. Degouezh mat a ra din doare berr an danevell. C'hwennat, berraat, skarzhañ, trolinennañ tudennoù a blij din hardizh. Ha strivañ evit lakaat tremen ur from bennak dindan un nebeud pajennoù.
Daoust ma lakaan peurvuiañ kalzig amzer evit sevel istorioù berr ez eo aesoc'h, memestra, eget sevel ur romant, hag a c'houlenn barregezhioù all, amzer dreistholl, padusted, enklaskoù don, arc'hant ivez.
Hag ur skoazell ledanoc'h d'al lennegezh ha n'eus ket anezhañ e Breizh, met se 'vefe danvez ur gaoz all.

Pouezus eo Menez Are en testennoù skrivet ganit. Awenet out da vat gant ar vro-mañ ?
Er Menez on ganet, eno 'm eus tremenet al lodenn vrasañ deus va buhez.
Ya, sur, levezonet, merket don on gant ar vro, kentoc'h evit "awenet".

Raktresoù a zo war ar stern : skridoù, filmoù, enrolladennoù... ?
O paouez sevel ur film war ar skol er Fouilhez diwar enrolladennoù kozh "A-hed ar C'hantved" emaon. Un danevell 'vo embannet dizale gant Al Liamm, unan all zo war ar stern.
Karout a rafen kenderc'hel gant al levrioù aodio evit brudañ al lennegezh dre an doare-se. Ul levr emaon o treiñ e brezhoneg. Stummadurioù...
Ne gavan ket hir va amzer !

E gallaoueg

DES NOUVIAOS OUVRAÏJES EN OÇITAN ARANAEZ

Fabien Lécuyer

Un nebeut levrioù nevez a zo bet embannet en araneg hag reoù-all a vo embannet ar bloaz-mañ. En o zouesk, levrioù klasel ag ar lennegezh bedel

Maogrë les monvaez coups de la menance espaignole depés qe la Catalogne a bani sa Deheûderiy, les etourous de l'oçitan aranaez ne detelent point[1]. A l'entama de l'anë-li, la consorteriy enchaïrjéy de l'aranaez, l'IEA-AALO q'o s'ahuche, a bani 4 nouviaos ouvraïjes den la langue du payiz : "Vocabulari ortografic der aranés" (varianta occitana); "Vocabulari fonetic basic der aranés" (varianta occitana); "Es vèrbs en aranés" (varianta occitana) e "Vocabulari d'espòrts d'iuèrn".
Meins le pus menant ét core pour s'eriver : durant la precheriy de perzentézon és ghimentous, i fût contance, o le perzident de l'IEA-AALO, des aotrs projits qe la consorteriy avaet en javelle : un motier d'aranaez de 470 païjes e eune "Gramatica der occitan estandard" o qhi qe les aranaez pouront s'enterluzer[2] e precher d'o les 16 milions d'oçitans qe n-i a den les etats françaez e italien (qi ne sont point oçitanous tertout, ben manqe).

Eune verdéy de "cllasiqes »"

En pus d'ela, depés le 1er de jenvier, les aranaez peuvent telechaïrjer "Anna Karenine" de Leon Tolstoï tournë en aranaez. D'aotrs métr-ouvraïjes des ecrivaïjes mondias sont pour yetr minz en dret etout : "Ghere e Paez" du méme ecrivou, "Les freres Karamazov", "Tom Sawyer", "Les Misérables", des livrs de Cervantès e je sës-ti mai core...
Un p'tit parail come pour le berton, les menous de l'aranaez ont citrape de perpozer és ebluçons d'Aran des ouvraïjes cllasiqes des meillous ecrivous mondias den lou parlement. De cai q'ét maitië pas creyabl den l'istouére-la ét qe tous les livrs-la sont tournës par ren q'UN SIEN, le Antoni Nogués. De st'afere-la, la rassérériy[3] de livrs-la s'ahuchera "Colleccion Antoni Nogués".

Eune concoureriy d'ecrivaïjes

A sour fin qe de mettr les aranaez a ecri den lou parlement, la menance aranaeze (le "Conselh Generau" ren a vaïr o nos paovrs consails departementaos a nous-aotrs ben sûr. Le Conselh Generau d'Aran a pus fôt de pouvouér qe l'Agherouéy de Corse !!!) a haopë le monde de la Coulév[4] a perpozer de cai pour les "priz des ecrivaïjes en aranaez" (prèmis des concorsi literaris).

Ét la 29eme verdéy l'anë-li e châqe anë des ecrivous sont prizës pour lous ouvraïjes de teyâtr, romans e istouéres de payiz. Pas-meins cant qe nen va ao Val d'Aran ét rale de terouer des livrs ou ben des gazettes ecrits en aranaez. Toutes les lais, les paniaos, les baniys municipas, hardi de noms d'etas sont en aranaez (e qheuqes faïs ren q'en aranaez), le monde s'entr-caozent en aranaez (e en catalan e espaignol parail) meins... le monde lizent lous gazettes, lous livrs en espaignol ou ben en catalan.
C'ét de méme e c'ét ela qe le "Conselh Generau" arae le d'zir de chanjer.

Le gherandaez oçitan

L'aranaez ét le parlement oçitan le pus a son apart[5] envû les aotrs. Ét eune meniere de "gascon sur-gasconizë" (e l'oçitan gascon ét li deja eune meniere de vanetaez pour les aotrs caozers oçitans), pâs-meins ét li le pus avancës des parlements d'oc pour c'qe n-i a de l'erqenessance instiqhuciona e de son nombr de prechous.

Un p'tit come si qe le berton de Gherande serae le pus vioche des parlements bertons e le pédré le pus vioche e erqenûs des parlements galos.

E brezhoneg :

[1]Ne zigalon ket
[2]A c'hello n'em gompren
[3]An dastumadeg
[4]Hag ar flondrenn
[5]An hini disheñvelañ

KAERDER

Job an Irien

Deuet eo, eus traoñ ar Frañs, da dremen Nedeleg ganeomp. C'hoant he doa gwelet petra eo un Nedeleg e brezhoneg, hi hag a zo kustum eus goulioù Nedeleg e bro-Provañs. Hag e rankan lavaret eo bet fromet gant ar c'han, gant levenez an dud, ha gant dañs ar bastored da fin an oferenn. O vezañ ma c'helle chom daou zevezh ouzhpenn, ha ma ouien e plije dezhi an arzoù-kaer, em eus kinniget dezhi mont da welet lod eus ilizoù traonienn an Elorn, peogwir ne anavez tamm ebet hor bro. Hag aze adarre e rankan lavaret pegen souezhet eo bet : ne ouie ket e oa kement a gaerder e lod eus hon ilizoù.
E iliz Lambaol-Gwimilio, ouzhpenn dirak ar c'hraou Nedeleg e savadurioù e mein, eo chomet sabatuet dirak ar sternioù-aoter ken laouen, ken bev, lieslivet hag alaouret. Bamet e chome dirak ar c'holonennoù kleuz, kizellet kaer betek an traoù munutañ. Hag e lavare : "Ne oa ket trist relijion an dud o deus savet traoù ken kaer. Un doare eo bet dezho da ziskleriañ o feiz hag o fiziañs. N'em eus gwelet netra ken kaer e ilizoù all. Ar sternioù-aoter n'int ket pompadus, laouen hepken, hag e troont war-zu ar mister !"Ne lavarin ket deoc'h he souezh dirak ar c'halvar e Gwimilio, na dirak hini Sant-Tegoneg : skoet e chome gant ar pezh a wele. Chañs hon eus bet ouzhpenn peogwir e oa digor an ilizoù ha sklerijennet ! Ne vanke nemet un dra : dour er pisin-dour-benniget, rak meur a wech em eus gwelet anezhi o soubañ he biz er piñsin hep dour hag oc'h ober koulskoude sin ar groaz.
Mont da welet hon ilizoù da vare Nedeleg gant unan ha ne anavez ket anezho a ro tro d'o dizoleiñ en-dro, en un doare nevez. An neb ne anavez ket anezho, a wel ar pezh na welomp ket ken, ken boazet ma 'z omp outo. Evel-se em eus dizoloet ganti kaerder siouloc'h iliz Bodiliz, iliz va farrez : "Ar stern-aoterioù amañ n'int ket lieslivet, met gwenn hag alaouret. Al liv a gaver hepken war delwennoù ar maen-font, hag an diskenn eus ar groaz, o-daou e foñs an iliz. Marteze e lavar un dra bennak !"Mat eo gwalc'hiñ hon daoulagad e penn kentañ ur bloaz nevez, da welet ar pezh ne welomp ket ken !

AN DISPUT ETRE AN HINI GANT UR JILETENN VELEN HAG AN HINI HEPTI.

GG Gwenn

An dervezh all edon o tabutal gant ur vignonez a oa a-enep ar "Jilitennoù melen".
Kement-se 'n 'eus degaset soñj din eus ur ganaouenn vrudet.

"Hag implian ma spered da rimañ un disput
Etre daou zen ansien estimet gant an dud
Pa 'oe sonet ar c'hreisteiz kazi graet ma marc'had
En ur vont da traoñ gant ar ru, kaven ur c'hamarad
Oamp ket az'et mat ouzh taol, n'imp n'omp klevet raktal
Un disput deus ar gwashañ er penn all eus ar sal"

Unan 'nezho oa gwisket gant ur chupenn velen
Egile, uhel e benn, a gentelie an den
"Avansetoc'h deoc'h-c'hwi bezañ bet er straedoù
Pa eo bet kinniget deoc'h nemet bruzhunoù
'Pezh a faot deoc'h eo nemet konsomiñ, konsomiñ
Ha ne welit ket emañ ar blanedenn o teviñ
Kae da zispign da Gant euro evit Nedeleg
Poent eo dit distreiñ d'ar ger ha serriñ da veg
N'eo ket gant tud eveldoc'h e cheñcho ar bed
Ne ouezit ket, un troad ho peus dija er vered
Ha plijadur 'peus bet gant tud ar Veleganez
Hag an holl gasoni a gaver en o raktres ?"

"Ha piv out -te evit embann dimp seurt kentel ?
Da betra e servij dit da vennozhioù uhel ?
Ma n'eo ket 'vit difenn ar mod ma tro an traoù
Ganit -te, d'am soñj, n'echu ket ar sizhun d'ar yaou
Lavar din petra ' peus graet evit gounid da vuhez
Hag e lâ'rin dit , kazi sur, 'vit piv e votez
Du-mañ 'vo nag avu-lart, nag istri war an daol
Ne vern, keit ne vo ket lakaet tailhoù war an heol
Ne ran foultre-kaer gant raktres ar Veleganez
Ne faot ket din ken gwelet tud o ren ma buhez"

"N'on ket pinvidik, reizh e kavan paeañ tailhoù
Mestr on war ma buhez, bevañ 'ran hep ezhommoù
Bihan eo va c'harr-tan, braz eo ma liorzh
N'on ket sot evit lezel ma biz dindan an horzh
Chomit dirak ho skrammoù, ken pell 'maoc'h ouzh an trec'h
Gant o jiletennoù oc'h emgavet da neblec'h
Dav 'dit kompren mat, fell 'ra din cheñch ur wech da vat
Kavout an diskoulm 'raok ma vefe re zivezzhat
N' ur lakaat ar speredoù , an arc'hant war-zu ar mad
Gouzout piv 'vefe an enebour e penn ar stad

"Nemet kounnar a sav pa vez goullo an armel
Bouzar int, 'glevont ket an trouz o tont eus a-bell
Ouzhpenn tri bloaz a chom c'hoazh araok ar votadeg
N'hellimp ket gortoz, tan 'vo gant ar c'hentañ abeg
Klevet 'peus ? A-du ganimp emañ ar jañdarmed
Ne fell ket dezho ken skeiñ war hor kamaladed
Kinnig a ran dit ober un dro war ar skrammoù
Souezhet 'vi, du-se 'vez tabut, preder, kinnigoù
Ra vo kavet tud onest 'vit kas an traoù pelloc'h
M'hen dare ba' peseurt parti lakaat tud 'veldoc'h ?"

"Hini 'bet pa ne vefe hini ar blanedenn
Hini ar justis, ar vreudeuriezh hag ar Mab-den"
" 'Gav dit e vefe posupl bezañ eno 'sam'es ?
Hep dismegañs, en em gompren 'tlefe bezañ aes
Da c'hortoz, kemeromp ur banne 'vit hor yec'hed"
"'Vit hor bugale, hor planedenn hag hor sec'hed"

Gant al lennerien

Dibab haiku

Taol Kurun 2019

A-benn d'ar sadorn 12 a viz Genver 2019 e vo dek den o tibab tri haiku dre rummad (krennarded, bugale, tud deuet) e teir yezh (brezhoneg, gallaoueg, galleg) evit gouzout piv vo trec'h. Neuze, deoc'h da brederiañ gant ar re kinniget deoc'h dindan. Piv ' oar ? Marteze e yelo ar maout gant unan anezho...

Bugale

Dindan pont Kemperle
e lavaran "Koukou ! "
d'an holl besked o tremen.

Gant ma familh
pik-nik war bord ar stêr -
tremen ul labous glas.

Ur c'hi dour
er zoo, o walc'hiñ
e fri !

'Bord ar stêr
o lammat a vaen da vaen
war ar bili bras !

Ur pesk marv
tapet gant daouarn ma zad
adlakaet en dour.

Krennarded

Boutailhoù plastik
dour o tislonkañ lastez -
poubellenn velen.

Rinier o redek
stêr o chuchumuchuiñ
Breizh o c'hwitellat.

Dour ar stêr yen-sklas
neuial e-barzh dour ar stêr
-
strinkadenn veure.

Ur stêr o redek
o tont 'maez eus al lagad
daerenn an douar.

Tud deuet

Brav-kaer an Izol
dindan heol tomm
Bro-Gerne 'ba'r pradeier
glas

Kerc'heiz hag herlegon
sonn war melezour an
dour
didrouz ar goañv

Treuziñ 'ran ar pont
Saflik reoliek ar stêr
Skeudenn em fellgomzer

Kervarker, ruz e fas -
jiletennoù melen a dremen
war bont Lovignon.

BREIZH, SACEM HA GWIRIOÙ

:Souezhet on un tammig é lenn n'eus ket bet kemeret c'hoazh divizoù get BAS àr ma sell doc'h ar gwirioù piaouiñ àr an tonioù sonet get bagadoù zo. Mard eus bet savet penn-da-benn heuliadoù tonioù get ur bagad pe ur soner, hag ema bet diskleriet splann-ha-sklaer an tonioù-mañ da vBAS kenkoulz evel d' ar SACEM pe d'un ensavadur arall, e vo ret paeiñ droedoù. Memes tra àr ma sell doc'h kemmdonioù fetis ha kinkladurioù àr donioù hengounell.
Neuze e vo ret ivez d'ar biaouerion diskleriiñ ingal an tonioù-mañ da vBAS, ha da vBAS derc'hel ur roll anezhe evit d'ar bagadoù gellout titoura e-barzh ennañ.

Me a gav gwall bounner kement-mañ, gwir eo. Met bagad erbed ne zlehe bout aotreet da ziskleriiñ un heuliad tonioù hengounel hep mui ken, ha goulenn droedoù goudevezh. Ma soñj-me eo ne zlehe ket ur soner pe ur bagad enskriviñ er SACEM pe e lec'h arall un ton pe donioù diazez (hep kempennidigezh) savet getañ edan levezon ar sonerezh hengounel hag evit bout sonet e-barzh un endro sevenadurel hengounel. Pezh soner n'eo ket bet furmet gras da labour
sonerion arall, tesket gete tonioù hengounel amañ hag ahont ?

Ha gwirioù a veze goulennet get ar ganerion hag ar sonerion ag an amzer dremenet evit ar pezh a savent pe a dreuzkasent d'ar re arall ? Me a gav genin ema un enor d'an den gwelet e donioù "mod-kozh"adkemeret get re arall, ar sin eo n'en deus ket treiset betak re spered an hengoun muzikel daoust ma 'n deus, marse, ouzhpennet un tammig nevezentez.
Ouzhpenn-se, ne vehe ket fall krouiñ ur gevredad vreizhat evit gwarediñ hon gwirioù àr ar berc'hentiezh arzel, e-lec'h derc'hel da baeiñ tud Pariz hag o melestradurezh prevez, ouzhpenn ur wezh evit ar memes abadenn hepken, gwall lies.

Pe a gemmdonioù pe ginkladurioù ouzhpennet da donioù hengounel, ha neuze, petra 'vir, rediiñ ar re a ra implij ag an heuliadoù tonioù-se da baeiñ droedoù, peotramant, eh eus kaoz ag un nebeud notennoù ouzhpennet amañ hag ahont.

DA

MARVET EO ANDREO MERSER

Unan euz ar re o-deus bet labouret ha poaniet ar muia evid ar brezoneg en eil hanterenn an XXved kantved a zo o paouez mond da anaon : Andreo Merser. Marvet eo André Le Mercier d'an 31 a viz kerzu 2018, e Brest, d'an oad a 95 vloaz. Ganet e oa bet e Sant-Kê-Porzolued (Aojour-an-Arvor) hag e lise Brest e-noa bet greet e studiou. Eur wech êet da skolaer e 1944, e oa bet anvet e meur a skol.
Goude beza bet chomet meur a vloavez en Aljeri, e oa bet en em gavet e 1956 e skol bublik Groñvel, e kreiz Breiz. Bet eo bet unan euz ar re genta toud e-touez ar skolaerien hag e-noa klasket tenna gonid deuz al lezenn Deixonne ha kelenn brezoneg d'e skolidi : d'ar houlz-ze, eno, e oa c'hoaz kalz hag a ouie anezañ. Bet eo bet adaleg neuze unan euz ar re hag a heulie an doare Freinet d'ober skol. Dre ze e-noa bountet war vugale ar skol d'embann eur gazetenn brezoneg ha galleg ha da c'hoari pez e brezoneg : soñj mad a zo bet dalhet euz ze du-hont. E Brest e oa bet anvet er fin, ha kuzulier pedagogel war ar brezoneg e oa bet neuze en Akademiez Roazon euz 1976 beteg 1978.
Perz e-neus bet kemeret Andreo Merser e meur a strollad da gas ar yez war a-raog. E-touez ar re genta ema bet gand Armand Keravel oh adsevel "Ar Falz" war-lerh ar brezel diweza. Diwezatoh e-neus savet eur gevredigez "Ar skol vrezoneg", da rei kenteliou dre lizer, ha kenteliou-noz e Brest. A-raog na vefe bet euz Diwan, e-noa digoret Skol ar merher e Brest er bloaveziou 1970, da gelenn brezoneg da vugale ar henta derez na pa ve med eun devez ar zizun.
E penn Emgleo Breiz ema bet etre 1987 ha 2002. Er mareou-ze eo bet, a volontez-vad, unan euz an embannerien genta, pa deue a-benn d'embann eul leor brezoneg pe daou ar miz, ouspenn 250 en eur bemzeg vloaz. Eun ti-moulla e-noa savet ezprez-kaer evid se d'an ampoent, evid gelloud moulla marmatoh. D'ar houlz-ze eo bet ive rener ar gelaouenn Brud Nevez, anavezet evel unan euz ar re wella en or yez.

Andreo Merser a oa tomm e galon ouz ar skol bublik hag ouz ar skol laïk. Deuz e wella e-neus bet greet evid ma vefe kelennet ar yez d'ar muia pousubl a vugale hag a dud. Skrivet e-neus hag embannet evid se meur a leor : eur hramadeg, leoriou kananouennou, ha dreist-oll "Ar geriadur", eur pez hini brezoneg galleg ha galleg brezoneg. Da geñver 200 vloaz an Dispah, e 1989, e-noa kavet an tu da zastum e daou leor ar skridou brezoneg a oa bet moullet e mod pe vod er bloaveziou-hont. Da gimiadi diouz Andreo Merser, eo bet en em gavet e dud hag e vignoned d'ar gwener 4 a viz genver e funerarium ar Wern e Brest.

Fañch Broudic

Gant *Drig*

Emañ MERVENT

o tuta ur gelennerez pe ur c'helenner war ar brezhoneg evit labourat war tachennoù ar c'hentelioù-noz, ar stummadur dibaouez hag ar stummadur hir.

Takad labour : Bro Gemper. Kevrad termenet, darnamzer, kevrat hollek ar buheziñ. Prantad kregiñ : Miz Genver 2019.

- Barregezhioù a-fet pedagogiezh ha buheziñ azasaet d'an dud deuet,
- Aozañ ha kas ur gentel vrezhonek evit a sell ouzh ar stummadurioù hir 6 ha 3 miz,
- Bezañ gouest da genlabouat gant ur skipailh kelennerien,
- Aotre bleniañ ret.

Barregezhioù goulennet

- Aotreegezh war ar brezhoneg, DBY live 5
- Brezhoneg komzet ha skrivet mat,

Lizher emginnig ha CV da gas a-raok ar 15 a viz Genver 2019 da : Aotrou Kenprezidant, MERVENT, BP 29 29720 PLOUNEOUR-LANWERN

Ya !, Sizhunieg
Journal hebdomadaire N° 709
du Vendredi 11 Janvier 2019
1,5 € an niverenn / le n°
66 € ar bloaz / l'année
N° CPPAP : 0622 C 86790
embannet gant / édité par :
Keit Vimp Bev, 29520 LAZ
02 98 26 87 12
Rener embann / Dir. publication :
Y-F. Jacq, yf.kvb@orange.fr
Kenurzhier / Coordinateur :
Y-F. Jacq, yf.kvb@orange.fr
Maketenniñ / Mise en page :
Gireg Mouton
Koumanantoù / Abonnements :
M. Gallais, keit-vimp-bev@wanadoo.fr
Moulet gant / Impression :
Le Télégramme, 7 voie d'Accès au Port, BP 67 243 – 29 672 MONTROULEZ/MORLAIX Cedex
Ar pennadoù sinet ne engouestlont nemet kiriegezh ar re o deus o skrivet.

LEVRIOÙ DA LIAMM

E lise labour-douar Kastellin eo loc'het ar preder, tro-dro da stummadurioù BTS war buheziñ an tiriadoù. Degemeret e voe kevredigezhioù zo ha roet dezho plas da gas o ober da benn, dezho da stummañ an studierien en eskemm.

Skipailh Ti Lien hag o yenerez adsiklet da renkañ....levrioù !

Claude Teilhat a zo bet kelenner eno. Abaoe en deus bet amzer da vale bro. Da geñver e veajoù en deus bet tro tremen dre kêr-Montreuil, nepell eus Pariz, da welet al levrioù war ar voger "Dont a rae an dud d'en em servij, evel m'o doa c'hoant."

Ur wech distroet da Gastellin en deus bet c'hoant ober heñvel ha krouet ur gevredigezh, Ty-Lien, e miz Even 2017, gant mignoned dezhañ, ur 15 bennak. "N'eus ket a brezidant, a gargoù... An holl o deus ar memes gwirioù." a zispleg-eñ.

Yenerezed

Dibabet o deus o doare ober. Kaout yenerezed, a ranker dresañ da gentañ, tennañ ar c'heflusker hag ar gaz a vez enno, ar pezh ne c'hell ket an holl ober.

"D'ar poent-se eo talvoudus deomp ober gant se rak serret mat e vezont ha dalc'het e vez e stad vat ar pezh a zo e-barzh."emezañ. Chom a ra c'hoazh al labour kinklañ ar "boestoù"-se.

Ha goude staliañ anezho, war bord ar ganol, alies-mat. "Laouen omp da vezañ bet termenet un emglev gant ar Smatah, a ver ar ganol."a zispleg-eñ.

4 yenerez a zo bet lakaet e plas evel-se.

Gouel

Staliañ boestoù da zegemer ur 50-100 levr a zo un dra. Lakaat anezho da vevañ a zo unan all. Bewech ma staliont ur yenerez nevez e fell dezho ober ur gouel tro-dro. An hini kentañ a oa bet dalc'het e miz Even 2017 pa oa bet broudet bugale skol Marie Curie da gemer perzh en ur "rallye lecture". Pa oa bet staliet yenerez Rozaven e oa bet aozet ganto ur "C'hoari ar 1000 gwenneg" war skouer ar c'hoari brudet a vez war France Inter.

Ha goude e kendalc'h an traoù da vont en-dro. "Tremen a reomp, ur wech an amzer, evel-just.

Met gwelet a reomp mat int deuet da vezañ emren. Liammoù a vez krouet etre an dud.

Tizhet hon eus hor pal."eme Claude Teilhat.

Kempenn

Ur 5vet yenerez a vo staliet hepdale.

Kuitaet o deus al lise labour-douar evit kazern kozh ar bomperien, bet adperc'hennet gant an ti-kêr, ha roet dezho 50 m² eno evit ma c'hellfent stokiñ o dafar, evel ma zo bet graet da strolladoù all, evel ur gompagnunezh c'hoariva, paotred ar BMX.

Aesoc'h e vo dezho bremañ kenderc'hel gant o obererezh. N'emaint ket e soñj staliañ yenerezed all met derc'hel a-ratre ar re a zo dija, da c'hortoz kas da benn o raktres bras, sevel ur stal-adimplj eil dorn. "3 lastezerezh a zo war hon tachenn met n'eus stal ebet evit reiñ un eil buhez d'an traoù stlapet."emezañ. Fellout a ra da Ty-lien bezañ al liamm etre an holl dud prederiet gant seurt tonkad.

EUS KREIZ BREIZH DA GREIZ AFRIKA

Eus norzh Bro-Gameroun eo deuet Elisabeth Adam betek Kallag. Goude daou vloaz preder he deus diskleriet ur gevredigezh, Mandela Madiba, e miz Ebrel 2018, e is-prefeti Gwengamp, evit sikour, dreist-holl, ar skoliata evit ar merc'hed.

Dibabet o deus an anv Mandela dre m'eo anavezet gant an holl er bed, met ivez dre m'en deus embannet frazennoù-stur a-bouez evel "An desevel eo ar benveg galloudusañ evit cheñch ar bed." A-bouez eo evito e c'hellfe ar merc'hed bezañ skoliataet.

Ouzhpennet o deus "Madiba" peogwir e oa anv kenel an hini a zeuas da vezañ prezidant e vro, met ivez peogwir e talvez da z-"dour", arouez ar vuhez, e yezh douala, e norzh Kameroun, bro orin Elisabeth Adam.

4 e oant da gentañ, hi hag he gwaz, Roselyne Pouye ha Marie-Josette Dzomo. Abaoe eo bet kresket ar skipailh. 7 int bremañ. Darvoudoù a bep seurt o deus aozet er mizioù kentañ met bremañ emaint o soñj cheñch un tamm, aozañ ar pezh emañ tud ar vro o c'hortoz. 6 abadenn ar bloaz a vo aozet ganto, vide-grenier, loto ha kement zo.

Lec'h ebet

Evit poent n'o deus lec'h ebet evit stokiñ an dafar a zastumont. Ne c'hellont ket lakaat emgav gant an dud.

Ret-mat eo dezho, neuze, mont da di an dud evit degemer ar c'hadorioù-ruilh ha kement dafar mezegel a vez roet dezho.

Tostaet int ivez eus "Terre d'Espoir" e Montroulez evit ar pezh a sell ouzh an dastum paper.

"Bihan eo ar gevredigezh c'hoazh, setu eo dav deomp kemer harp war kevredigezhioù brasoc'h, war familhoù.

Labourat a raimp dreist-holl gant familhoù ha kevredigezhioù er Senegal, Kameroun hag e Madagaskar." Goude bezañ bet aozet goulioù e kreiz ar vro – Plounevezel, Trabrivan, Kallag... - emaint o soñj mont pelloc'h. "N'eo ket evit netra hon eus lakaet da eil anv ar gevredigezh, ha war ar dro d'ar postel "ébène dynamique de Bretagne."" eme Elisabeth Adam.

Bleunioù gant Joseph Tanguy

GWEZ MESPER

- **Anv gallek :** Néflier, Meslier
- **Anv latin** : *Mespilus germanica = Crataegus germanica*
- **Uhelder** : 3-6 m
- **Bleunioù :** Gwenn, frondus, adalek miz Mae betek miz Even.
- **Frouezh** : Stumm ur c'hornigell pladet a zo ganto. Gell-du int, ront, blouc'h, bouedek, 5 beg o c'hurunenniñ anezho. 5 log a zo, dezho pep a graoñell galet.
- **Perzhioù** : Gwez int, troiellek o neuz, a-orin eus Azia-Vihanañ. Skignet e voent gant ar Romaned. Staliet e vezont tost ouzh an annezioù, er c'hleuzioù hag er c'hoadoù trenk, lec'hioù dizouret anezho, druz. An delioù dibad a zo stoubennet un nebeudig o zu-gin. Melen e teuont da vezañ en diskar-amzer.
- **Implij** : Kalet ha stank eo ar c'hoad, troadoù evit an ostilhoù ha pennoù-bazh a veze graet gantañ. Dastumet e vez ar frouezh e miz Du ha pa 'z int pezhell eo e vezont debret. Lavaret e vez: "Gant kolo hag amzer e teu da eogiñ ar mesper". Kaotigell ha sirosoù a vez graet ganto. Aliet int ouzh ar foerell. Mat eo an taolioù nevez, graet ur bervadur ganto, ouzh trubuilhoù ar bouzelloù. An delioù a bare ouzh tanijennoù ar c'hroc'henn hag ar gourlañchenn (a-drugarez d'ur gargouilh) hag ouzh ar burbu..

ARZELA ABIVEN

Da zaou-ugent vloaz en deus dibabet Arzela da cheñch micher, c'hoant ganti da gutuilhañ ur spis digustumm e Breizh : ar safran.

Arzela, penaos e tisplegit e vez kement a dud dedennet gant ar safran, hiziv an deiz ?
Labour ar saffron 'zo oc'h en em astenn muioc'h-mui e Frans hag ivez e Breizh. Tro 'zo da welet reportajoù diwar-benn ar saffron bep bloaz da vare an diskar-amzer, pa vez ar parkeier leun a vleunioù.
Neuze e teu ar spesad da vezañ brudetoc'h-brudetañ . An dud a anavez donoc'h war an danvez-se.
Aet eo an dud skuizh ivez da zebrin traoù divlaz, traoù prenet er gourmarc'hadoù hep gouzout dezho penaos int bet labouret.
Setu plijout a ra dezho gouzout e teu ar spis-mañ deus ar vro.
Ouzhpenn-se eo mat evit ar gegin kement hag evit ar yec'hed !

Petra zo diaes er vicher gounit seurt plant ?
Ne c'heller ket implijout mekanikoù evit labourat ar saffron, nag evit kempenn an dachenn, nag evit dastum ar bleunioù.
Da lavaret eo pep tra 'vez graet gant an dorn : dilouzaouin, kutuilh ha dispartiañ an nadozioù ruz deus ar vleunienn. Ul labour tenn eo ! War-lerc'h bezañ bet dastumet ar spis, e ranker kavout neizhoù ekonomikel evit gwerzhañ anezhi, ar pezh n'eo ket tamm ebet ar memes micher. Deus un tu eo ul labour peizant, ha deus un tu all ul labour kenwerzh...

Penaos eo deuet deoc'h ?
Deuet eo din da vare va daou-ugent vloaz...
Da vare sevel bilañs ur vuhez. Ar wech kentañ din klevout e oa saffron o kreskiñ, amañ e Breizh. Setu e oan bet sebezet ! Diouzhtu zo deuet din skeudennoù ha c'hwezhennoù broioù pell... Lakaet en deus ac'hanon da hunvreal... War-lerc'h bezañ desket un tammig hiroc'h war ar saffron zo kresket ennon ar c'hoant klask ober kemend all deus ma zu.
Er memes amzer em boa c'hoant d'ober ur vicher hag a glote muioc'h gant va buhez a-vremañ : hini ur vamm, e-karg eus pevar bugel, staliet war ar maez.
C'hoant em boa d'en em wriziennañ er vro, da broduiñ ar pezh a zebremp, da lakaat war wel va identelezh ha da gemer muioc'h a amzer gant va familh.
Setu ma oa kentoc'h eget ur vicher. Ur raktrez buhez e oa.

Petra a zegas deoc'h ha ne rae ket ar micherioù all ?
Ouzhpenn al labour gant ar saffron, emaon, er mare-mañ, o reneveziñ div lochenn er gêr : unan evit degemer tud mod “chambres d'hôtes”. Un doare da ginnig d'an douristed teñzorioù va bro, da ginnig dezho meuzioù fardet ganin ha da gejañ gant tud deus a bep lec'h.
Beajiñ en ur mod all !Unan all a vo evit degemer strolladoù dedennet gant ar saffron. Kinnig dezho penaos e vez labouret seurt plant.
Ar pezh a vo un doare da dreuzkas va youl.
Plijout a ra din implijout ur bern barregezioù disheñvel. N'em eus ket amzer da vezañ enoeet!
Ha dreist holl, ar priziusañ evidon eo labourat an douar ha bevañ tost ouzh an natur. Laouenoc'h ha sederoc'h on en va buhez pemdeziek.

Petra eo bet ar pazennoù pouezusañ ?
Da gentañ tout e oa a-bouez gouzout hag-eñ en em blijfe ar saffron e Plougastell. Setu plantet 'm eus 10 000 penn-onion war ur menez, pevar bloaz 'zo. Kendalc'het em eus da labourat e-pad ar mare-se, amzer din deskiñ hag en em stummañ war ar mod da labourat ar saffron.
2 vloaz war-lerc'h on aet da heuliañ ur stummadur e Montroulez evit deskiñ penaos merañ un embregerezh.
Bloaz'zo em eus lañset “Nadoz Ruz” en ur gregiñ gant ar marc'hadoù.

Penaos e welit an dazont ?
Seder on evit an dazont peogwir em eus c'hoazh ur bern mennozhioù evit diorren an embregerezh. An deroù eo nemetken. Ha daoust d'ar Vretoned nompas bezañ kustum deus ar spis-se e verzan ur gwir c'houlenn, memestra!

Petra eo an eñvorenn he deus merket ac'hanoc'h ar muiañ ?
D' an 11 a viz Gwengolo 2001! D'ar mare-se e oan o labourat e TV Breizh.
Bez' e oan er “régie”pa 'z'eo degouezhet an traoù. Resev a raemp ar skeudennoù war-eeun dre ar “fibre optique”. Ur gwir spont e oa gwelout tud o vervel e penn-all ar bed pa oan-me o heuliañ an traoù dre an tele ! Stroñset e oamp holl hep kompren resis ar pezh a oa o c'hoarvezout...
Ar bed 'n 'eus cheñchet penn-da-benn war-lerc'h ar gwallzarvoud-se!

Peseurt lec'h ho pije c'hoant reiñ da anavezout d'ar re all ?
E-ti “Aurélien”, un ostaleri war ar maez e Plougastell.
Ul lec'h bev, ma vez kejet gant ar re gozh kement ha gant ar re yaouank.
Un ispisiri eo ivez, evit ar re ha ne c'hellont ket mont betek ar bourk.
Bep sizhun e vez aozet pe ur pred bras evit bodañ an amezeien, pe un abadenn sonerezh. A-bouez eo kaout seurt lec'h pa vezer o vevañ war ar maez !

Peseurt sonerezh a blij deoc'h lakaat p'emaoc'h ho-unan ?
A bep seurt sonerezh a blij din. Hervez va imor eo, hag hervez ar pezh emaon oc'h ober: Musik klasel, kentoc'h evit diskuizhañ 'giz Vivaldi Stabat Mater kanet gant Philippe Jarousky.
Evit ul labour tenn pe ober ar menaj da skouer e vefen muioc'h troet war ur sonerezh leun a startijenn : sonerezh rock, punk, hip-hop,...
Er mod all, evit beajiñ, hunvreal, dañsal, kanañ... kanaouennoù hengounel deus a bep seurt bro, dreist-holl reoù kanet gant merc'hed, doare lies mouezh ganto.

Peseurt kalite a blij deoc'h ar muiañ en un den ?
Ur spered lemm. Unan bennak gant mennozhioù kreñv, gouest da zisplegañ anezho, da arguzenniñ, ha war ar memes tro gouest da dabutal, da selaou ha da zegemer arguzennoù ar re all ha bezañ prest da cheñch e zoare da soñjal.

Petra a blij deoc'h ober evit cheñch soñjoù, goude ur frapad labour tenn ?
Plijout a ra din kalz mont da vale, a-wechoù dre ar c'hoadoù, a-wechoù all war bord ar mor, evit aveliñ va fenn.
Met ar pezh a blij din ar muiañ eo en em gavout gant va c'hamaradezed evit kanañ. Bloaz'zo hon eus krouet ur strollad pemp plac'h, anvet “Kaolila”. Marion Gwen, Danielle Titley ha me er c'han, Hélène Brunet er gitar ha Nicola Hayes er violoñs. Kanañ a reomp e brezhoneg, kanaouennoù skrivet gant Gégé Gwenn (mar plij !!!) hag an tonioù levezonet gant sonerezh eus ar bed a-bezh.

Peseurt levr a yafe ganeoc'h war un enezenn didud ?
Lonesome Dove, bet skrivet gant Larry Mc Murtry. Ur romant stumm "western"eo. Pevar levr a zo. An aergelc'h hag al lusk a blij din kalz.
An tudennoù a zo dedennus-kenañ, pell ouzh ar pezh omp boazet da welet 'barzh filmoù western. Daou haroz a zo, pep hini gant e sioù hag ur gwir vignoniaj a zo kenetrezo.
Ar merc'hed, int, a zo kreñv, spered-lemm ganto. Da lavaret eo ur western n'eo ket "macho"tamm ebet. Ur gwir blijadur eo !

Peseurt meuz a rit p'en em lakait da geginañ ?
Va flijadur, p' en em lakaan da geginañ, a zo ijinañ meuzoù graet gant ar pezh a zo er gêr. Atav, o klask blazioù disheñvel, fardet gant spisoù, pimant ha louzoù frondus. Evidon, evit ober ur meuz saourus, n'ez peus ket ezhomm deus kalz tra met gouzout liammañ, kenveriñ an traoù kenetrezo. Hag ar pep pouezusañ, evel-just, zo fardañ traoù gant legumaj fresk ha produioù naturel !

Peseurt micher ho pije bet c'hoant d'ober ha n'ho peus ket graet ?
Kenelgerzhoniour! Mont war an dachenn, beajiñ, kejal gant pobloù disheñvel, deskiñ muioc'h war o istor, o doareoù da vevañ, o gizioù en ur studiañ o sonerezh... Ur vicher entanus ma zo unan !

Dirak petra e vezit bamet ?
Tri devezh 'zo zo bet ganet ur menn-gavr er gêr.
Bemdez diouzh an noz e chomomp, ni-holl, ar familh, o sellet outañ. Setu, hiziv e lârfen ar vuhez !

Petra eo ar c'hrennlavar a blij deoc'h ar muiañ tout ?
“Tamm ha tamm e vez graet e vragoù da Yann”.
Ar c'hrennlavar am eus klevet ar muiañ 'barzh va buhez eo ha, d'am soñj e skuizhae ac'hanon kalz pa oan bugel ! Lakaet em eus amzer evit kompren ar pezh a dalveze ar soñj-se : bezañ mennet (hag e oan, evit sur!) met bezañ dalc'her ha pasiant war ar memes tro...
Sed aze daou boent ha ne blijent ket kalz din siwazh !
Gant an amzer hag en ur greskiñ em eus desket pegen pouezus e oa an div galite-se. Hiziv eo deuet va zro da implijout ar c'hrennlavar-se gant va bugale.

Pehini eo ar gentel bouezusañ da reiñ d'ar vugale yaouank, hiziv an deiz ?
Ar c'hoant gouzout ha bezañ dilu ! Ar c'hoant gouzout evit derc'hel bev ar c'hoant da zeskiñ a-hed e vuhez, da vagañ e spered ha da chom digor d'an traoù ha d'an dud. Bezañ dilu evit nompas gortoz e vefe graet an traoù evitañ. A-bouez eo deskiñ bezañ emren.

Gant petra oc'h hegaset alies, er vuhez pemdeziek ?
Gant ar politikerezh dre vras ha gant prezegennoù ar bolitikerien, ar re hag a zo e penn ar vro. Pep tra 'zo troet war-zu an arc'hant hag ar sistem a servij dezho nemet evit derc'hel ar re c'halloudusan en o flas.
Mezh zo warnon o welet penaos e vez serret dor ar vro d'an divroidi.
Aon 'm eus pa welan penaos ec'h en em droomp warnomp hon-unan.
Hag hegaset on kalz gant an doare hon eus da verañ an natur, pa ouezomp e ya an endro da get.